

Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2018 - 2021

Justiitsministeeriumi arengukava kajastab justiitsministeeriumi (JM) strateegilisi eesmärke aastani 2021. Justiitsministeeriumi peamine ülesanne on kavandada ja ellu viia riigi õigus- ja kriminaalpoliitikat, mis aitaksid suurendada inimeste vabadusi ning tagada avatud ja turvalist ühiskonda, kus inimesed teavad oma õigusi ja võivad nende kaitses kindlad olla.

Strateegiline raamistik

Arengukava aluseks on riigi eelarvestrateegia (RES) 2017 - 2020 ja Vabariigi Valitsuse tegevuskava. Valdonna arengut suunavad veel järgmised arengukavad ja strateegilised dokumendid:

- Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“;
- Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018;
- valdkondlik arengukava Korruptsioonivastane strateegia 2013-2020;
- valdkondlik arengukava Vägivalla ennetamise strateegia 2015-2020;
- valdkondlik arengukava Siseturvalisuse arengukava 2015-2020;
- Eesti säästva arengu strateegia „Säästev Eesti 21“
- OECD riigivalitsemise raporti rakendamise tegevuskava;
- Valitsuse kuritegevusvastased prioriteedid ¹;
- Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018;
- Lõimuv Eesti 2020;
- Eesti julgeolekupoliitika alused;
- Eesti infoühiskonna arengukava 2015-2020;
- Ida-Virumaa tegevuskava.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse tegevuskavale ja riigi eelarvestrateegiale panustab justiitsministeerium tulemusvaldkonda **õiguskord** läbi kolme alavaldkonna:

1. **Õiguspoliitika**
2. **Kriminaalpoliitika**
3. **Õigusemõistmine ja õiguskaitse**

¹ <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kriminaalpoliitika/kuritegevusvastased-prioriteedid>

Arengukava koosneb:

- 1) Tegevuskavast, kus on ära toodud eesmärgid, eesmärgi mõõdikud; meetmete nimetused, eesmärgid ja meetmete mõõdikud; tegevused ja algatused ning nende vahetud tulemused;
- 2) Hetkeolukorra analüüsist riigi eelarvestrateegia siseturvalisuse valdkonnas, mis on jagatud õiguspoliitika, kriminaalpoliitika, õigusemõistmise ja õiguskaitse alapeatükkideks;

Arengukava elluviimiseks koostatakse igal aastal justiitsministeeriumi tööplan, millega määratakse konkreetsed ülesanded arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks koos tähtaegade, vastutajate ning eraldatud finantsressurssidega.

Sisukord

1. Õiguspoliitika

Alaeesmärk 1.1. Institutsionaalselt hästitoimiv riik

Meede 1.1.1 Riigi halduskorralduse süsteemne väljatöötamine

Meede 1.1.2. Eesti põhiseaduse ja põhiseaduslike seaduste järjepidev akadeemiline analüüs

Alaeesmärk 1.2 Õiguskindel ühiskond

Meede 1.2.1. Inim- ja kodanikuõiguste kaitse

Meede 1.2.2. Ettevõtjaid ja tarbijaid toetav õiguskord

Alaeesmärk 1.3 Õigusloome kvaliteet

Meede 1.3.1 Teadmistepõhine ja õiguslikult kvaliteetne õigusloome

2. Kriminaalpoliitika

Alaeesmärk 2.1. Kuritegevuse vähendamine

Meede 2.1.1 Kuritegevuse ennetamine

Meede 2.1.2 Korduvkuritegevuse vähendamine

Meede 2.1.3. Vajadustele vastav karistuse täideviimise süsteem

Alaeesmärk 2.2. Kvaliteetne, põhiõigusi austav, erivajadusi arvesse võttev ning teisest ohvrustumist vältiv kriminaaljustiitsüsteem

Meede 2.2.1. Kvaliteetne ning põhiõigusi tagav süüteomenetlus

Meede 2.2.2 Erikohtlemise tagamine ning teisese ohvrustumise vältimine

3. Õigusemõistmine ja õiguskaitse

Meede 3.1. Kvaliteetne õigusemõistmine mõistliku aja jooksul

Meede 3.2. Kohtulike registrite arendamine

Meede 3.3. Õigusteenuste kättesaadavuse tagamine

Meede 3.4. Õigusteabe kättesaadavus

Meede 3.5. Konkurentsi järelevalve

4. Okupatsioonirežiimide poolt tekitatud kahju teadvustamine

5. Organisatsiooni arendamine

1. Õiguspoliitika

Valdkonna eesmärk on kogu riigi õiguspoliitika üldiste arengusuundade kujundamine ja rakendamine, riigisisese õiguskorra süsteemsuse tagamine ning teadmispõhise õigusloome protsessi ja selle tulemusel valmivate normide kvaliteedi eest seismine, mille tulemuseks on põhiseadusest lähtuv eesmärgipärane, efektiivne ning teiste riikidega võrreldes konkurentsivõimeline õigussüsteem, mis on isikutele piisavalt kättesaadav.

Alavaldkonnale on seatud allolevad eesmärgid:

1.1. Institutsionaalselt hästtoimiv riik

1.2. Õiguskindel ühiskond

1.3. Õigusloome kvaliteedi tagamine

Alaesmärk 1.1. Institutsionaalselt hästtoimiv riik

Eesmärgiks on hästi toimiv ja paindlik ning ühiskonna vajadustele vastav riigi institutsionaalne ülesehitus.

Meede 1.1.1 Riigi halduskorralduse süsteemne väljatöötamine

Eesmärgiks on välja töötada puuduolev ja kaasajastada olemasolev riigi haldusorganisatsiooni, riigihalduse ja riigi valitsemise korraldamise aluseks olev õigusraamistik.

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- halduskorralduse ja vabariigi valitsuse tegevuse regulatsiooni väljatöötamine;
- riigi kriisiolukorras toimimiseks vajalike õigusmuudatuste vajaduse analüüsimine ja reguleerimine;
- õigusliku regulatsiooni arendamine, mis tagab julgeolekuasutuste tõhusa töö ja isiku põhiõiguste tasakaalustatud kaitse;
- avalikku teenistust puudutava õigusliku kontseptsiooni edasiarendamine ja ühtlustamine.

Olukorra analüüs

Avalikus õiguses on jätkuvalt riigi institutsionaalse toimimise seisukohast olulisi valdkondi, milles kehtiv regulatsioon on täielikult või osaliselt puudu. Vabariigi valitsuse paindlikumaks toimimiseks 2014. aasta kevadel tehtud seadusemuudatused olid esimene samm kaasaegse halduskorralduse väljatöötamiseks ning see süsteem on vaja lõpuni välja arendada. Vabariigi valitsuse enesekorraldusõiguse ning otsese ja kaudse riigihalduse sõlmküsümuste lahendamine, haldusorganisatsiooni edasiarendamine ning vastava regulatsiooni koostamine tagab kindlalt ja tõrgeteta riigi toimimise. Riigi tõhusa toimimise üheks alustalaks on ka pädev ametnikkond. Seega on vajalik pidevalt analüüsida ning riigi vajadustega kohandada avaliku teenistuse regulatsioon. Vajalik on selgelt reguleerida põhimõtted, mille järgi riik toimib turul läbi eraõiguslike juriidiliste

isikute, seada kriteeriumid avalik-õiguslike juriidiliste isikute loomisele ning korrastada haldusjärelvalve.

Riigi toimimise osana on oluline isiku õiguste kaitset tagav materiaalõigusliku ja menetlusõigusliku regulatsiooni vastavus kaasaegse ühiskonna vajadustele ja võimalustele.

Haldusmenetlus ning halduskohtumenetlus peab olema tõhus ning vastama kaasaja võimalustele. Haldusmenetluses tuleb parandada elektrooniliste vahendite kasutuselevõttu, mis hõlbustaks isikul riigiga suhtlemist ning optimeeriks haldusorganite tööd. Halduskohtumenetlus peab andma kohtule võimaluse keskenduda õigusvaidluste lahendamisele ning optimeerida menetluse kulgu.

Haldusõiguse üldosa reform viidi Eestis edukalt läbi 1990ndate aastate lõpus ja eesmärgiks oli uute seaduste loomine või kehtivate seaduste parandamine ja täiendamine viies valdkonnas: halduse organisatsioon, haldusmenetlus, haldustäide, halduskohtumenetlus ja korrakaitse. Neist seadustest on 2015. aasta seisuga puudu esimesena nimetatud haldusorganisatsiooni puudutav seadus. Justiitsministeerium näeb riigi halduskorralduse süsteemse arengu eesmärgil vajadust vastava eelnõu väljatöötamiseks. Lisaks on vajalik läbi viia juba rakendunud muudatuste järelanalüüs, et selgitada välja haldusmenetluse, halduskohtumenetluse ning teiste haldusõiguse üldosa seaduste kaasajastamise vajadus.

Haldusõiguse eriosa valdkonnas on puudulikult reguleeritud tänaste julgeolekuasutuste tegevus korrakaitse ohutõrjemenetluse raames. Regulatsioon peab tagama julgeoleku asutuste tõhusa toimimise riigi julgeoleku tagamisel ning samas olema kontrollitav ning isiku põhiõiguseid vähimal võimalikul moel riivav.

Riigi tavapärasele toimimisele lisaks on oluline analüüsida riigi institutsionaalset toimimist erinevates kriisiolukordades. Eelkõige on vaja analüüsida kohtute, vanglate ja teiste õiguskaitseorganite töö põhimõtteid kogu riiki haarava kriisi olukorras, riigikaitseadusest tulenevate sundkohustuste (sundtöö) õiguslikke tagajärgi ja põhiõiguste piiramise võimalikkust ja ulatust erineva tasemega kriisiolukordades.

Meede 1.1.2. Eesti põhiseaduse ja põhiseaduslike seaduste järjepidev akadeemiline analüüs

Eesmärgiks on analüütilise võimekuse hoidmine ja arendamine.

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- analüüsivõimekuse ja teadmiste tagamine Eesti Põhiseaduse ja EL aluslepingute omavahelisest suhestumisest;
- analüüsivõimekuse tagamine Eesti Põhiseaduse aluspõhimõtete, põhiseaduslike seaduste, põhiõiguste- ja vabaduste osas;
- põhiseaduse analüüsi läbiviimine EL ja NATO liikmelisust puudutavas osas.

Olukorra analüüs

Justiitsministeeriumi rolliks valitsuses on olla Põhiseaduse hoidja ning põhiõiguste tagaja, mis muuhulgas tähendab Eesti riigi aluspõhimõtete alaste teadmiste olemasolu ja arendamist. Seetõttu on vaja tagada pidev analüüsivõimekus Eesti põhiseaduse aluspõhimõtete, põhiõiguste ja vabaduste ning põhiseaduslike seaduste reguleerimisala suhtes. Samuti on vaja tagada pidev analüüsivõimekus ja teadmine Eesti põhiseaduse ja EL aluslepingute kooskõlast, seda eelkõige Eesti EL eesistumise valguses.

Alaeesmärk 1.2 Õiguskindel ühiskond

Justiitsministeeriumi ülesandeks on seista hea selle eest, et isikute põhiõigused ja vabadused oleks kaitstud ning perekonna- ja eraelu puutumatus, sõnavabadus, vaba eneseteostus ning teisi inimõiguseid kaitsev õiguskeskkond tagatud. Selleks on vaja pidevalt analüüsida õiguskeskkonda ja kohtupraktikat ning õiguse muud rakenduspraktikat.

Isiku põhiõiguseid ja -vabadusi tagav õiguskindel ühiskond, mis võimaldab vaba eneseteostust, põhineb inim- ja kodanikuõiguseid tagaval õiguskeskkonnal. Riigi ülesandeks on tagada isikute põhiõiguste toimimine eraõigussuhetes ning eraõiguslike vahenditega. Riik peab tagama selle, et eraõiguslikke konflikte ei lahendataks omavoli abil ning õigussüsteem võimaldaks isikutel ise oma õiguste ja kohustuste maksma panemisega iseseisvalt toime tulla, sest privaatautonomia põhimõte on üks Eesti riigi õigussüsteemi alustalasid. Vajalik on säilitada väga hea eraõigusealane pädevus kõikides eraõiguse valdkondades.

Meede 1.2.1. Inim- ja kodanikuõiguste kaitse

Eesmärgiks on kindlustada inim- ja kodanikuõiguseid austav õiguskord.

Meetme eesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmise mõõdikuga:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/ Programm	ÕIGUSPOLIITIKA							
Meede	Ettevõtjaid ja tarbijaid toetav õiguskord							
Koht Maailma vabaduse edetabelis	staatuse "vaba"	staatuse "vaba"	staatuse "vaba"	staatuse "vaba"	staatuse "vaba"	staatuse "vaba"	staatuse "vaba"	staatuse "vaba"

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- infoühiskonnale sobiva tõhusa isikuandmete kaitse regulatsiooni tagamine, mis arvestab teabevabaduse põhimõttega (sh Euroopa Liidu andmekaitse üldmääruse nr 2016/679 ellu rakendamine);
- perekonna- ja eraelu puutumatus, au ja väarikust, vaba eneseteostust ning teisi inimõiguseid kaitsva õiguskeskkonna tagamine eraõiguslike vahenditega.

Olukorra analüüs

Eraõigus on alates Eesti taasiseseisvumisest läbinud küll põhjaliku uuenduse, kuid jätkuvalt on valdkondi, mis vajavad täiendamist ning seadushoole. Nende hulka kuulub kindlasti ühendusvahendite talumine ja nende talumise eest õiglase tasu maksmine. Samuti peab eraõigusest tulenevate sotsiaalsete konfliktide lahendamine olema võimalik ilma liigse riigi poolse sekkumiseta. Selleks on vajalik arendada vaidluste kohtuvälise lahendamise võimalusi, eeskätt korrastada vahekohtute tegevusele seatavad üldised nõuded ning arendada lepitusmenetlust. Tsiviilkohtumenetluse reeglid peavad toetama vaidluste lahendamist õigesti ja mõistliku aja jooksul ilma liigsete ressurssideta. Kohtumenetlusele järgnev täitemenetlus peab olema kiire, efektiivne ja võlgniku ning sissenõudja põhiõigusi austav. Eelkõige on tähtis elatisnõuete ja lapsega suhtlemiskorda reguleerivate kohtulahendite täitmine.

Infoühiskonnas muutub isikute privaatus kaitsmine aina olulisemaks. Andmete kogumine ja nende tarvitamine nii era kui ka avalikus sfääris peab olema üheselt reguleeritud. Infoühiskonnale sobiva tõhusa isikuandmete kaitse regulatsiooni tagamine on justiitsministeeriumi ülesanne. Selleks on vajalik juurutada ühtsed andmekaitse reeglid (sh rakendada kohaselt ellu Euroopa Liidu andmekaitse üldmäärus nr 2016/679). Andmekaitse Inspeksiooni (AKI) suutlikkus temale pandud ülesandeid täita vajab tõhustamist, eelkõige tuleb hoolitseda ameti pädevate ametnikega mehitamise eest.

Isiku eraelu puutumatus osas tuleks korrastada ja kaasajastada nii isikuandmete kaitse üldosa (sh osaleda Euroopa Liidu õigusloomes) kui ka tõhustada isikuandmete kaitse regulatsiooni rakendumist erinevates eluvaldkondades (nt sotsiaaltoetuste, elektroonilise side, kindlustuse tööõiguse, kindlustuse, panganduse ning kriminaalmenetluse valdkonnas). Avaliku teabe üldosa valdkonnas tuleb järele hinnata avaliku teabe seaduse rakendumist praktikas, erivaldkondadest vajaks senisest selgemat reguleerimist eeskätt teabe salastamise alused.

Meede 1.2.2. Ettevõtjaid ja tarbijaid toetav õiguskord

Eesmärgiks on vähese halduskoormusega konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond ning tarbijate õiguste tasakaalustatud kaitse.

Meetme saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/ Programm	ÕIGUSPOLIITIKA							
Meede	Ettevõtjaid ja tarbijaid toetav õiguskord							
Koht Doing Business tabelis: ettevõtlusega alustamine	61	26	11	14	13	12	11	11
Koht Doing Business tabelis: vara registreerimine	15	13	4	6	4	3	3	3
Koht Doing Business tabelis:	68	56	51	53	70	65	60	50

vähemusinvestorite kaitse								
Koht Doing Business tabelis: maksejõuetuse lahendamine	66	37	41	42	35	33	30	27
Patendiameti kaubamärgi taotluse menetlusaja pikkus	12 kuud	11 kuud	11 kuud	10 kuud	10 kuud	9 kuud	6 kuud	5 kuud

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- konkurentsivõimelist majanduskeskkonda toetava õiguskeskkonna arendamine, sh aktiivne osalemine Euroopa Liidu õigusloome protsessis;
- maksejõuetusõiguse kujundamine vastavalt kaasaegsetele nõuetele;
- Patendiameti ümberkujundamine intellektuaalse omandi kompetentsikeskuseks koos tänapäevaste infotehnoloogiliste võimalustega, sh rahastamismudeli ümberkujundamine ja Patendiameti rahvusvahelise koostöö tugevdamine;
- Patendiameti taotluste esitamine ja menetlemine paberivabaks, sh tervikliku ja kaasaegse leiutiste infosüsteemi loomine;
- ühtse patendikohtuga liitumine, sh ratifitseerimiseks ja rakendamiseks vajalike muudatuste vastuvõtmine;
- kaasaegse intellektuaalse omandi kaitse keskkonna loomine, et tagada Eesti kõrgem innovatsiooni- ja riigikaitse võime, sh kaasaegsete autoriõiguse ja tööstusomandi õiguse seaduste väljatöötamine;
- avaliku majandusõiguse, samuti selle alamvaldkondades ja sellega seonduvates valdkondades kehtiva õigusliku regulatsiooni raamistiku kaasajastamine, sh halduskoormuse vähendamine;
- Eesti konkurentsioiguse süsteemne ülevaatamine ja kaasajastamine;
- ärisaladuse kaitse tugevdamine.

Olukorra analüüs

Kaasaegse innovaatilise majanduskeskkonna, eelkõige iduühingute tegevuse toetamiseks esitati 2014. aasta lõpus äriseadustiku muutmise eelnõu. Tarbijate õiguste paremaks tagamiseks on koostatud tarbijakrediidilepingute regulatsiooni pakett, mis peab looma tasakaalu kogemusteta ja lepingulise suhte nõrgemaks pooleks oleva tarbija õiguste ja laenuandja vahel. Eraõiguse ühte olulisemat valdkonda reguleeriv ühinguõigus on suuremalt jaolt välja töötatud 1990ndate aastate keskel ega vasta enam tänapäeva muutunud majanduskeskkonnale. Justiitsministeeriumi ülesandeks on välja töötada korrastatud, selge ja süsteemne ühinguõigus, mis ühest küljest tagab ettevõtjatele stabiilse õigusraamistiku, teisalt käib kaasas majanduse arengu ja rahvusvahelistumisega (nt e-residentide poolt Eesti majanduselus osalemine). Teisalt on oluline tagada tarbijate ja ettevõtjate huvide tasakaal eraõiguslikes (kaubandus)suhetes.

Kaasaegne intellektuaalse omandi õigus koos kompetentse rakendamisega on teadmispõhise ja innovatiivse ettevõtluskeskkonna toetamise üheks eeltingimuseks. Kindlasti tuleb jätkata tööd intellektuaalse omandi valdkonna kaasaajastamisega. Intellektuaalse omandi õiguse kodifitseerimise raames välja töötatud ja Justiitsministeeriumile üle antud tööstusomandi seadustiku eelnõu muudab oluliselt intellektuaalse omandi õiguse kaitse saamist, vaidluste lahendamise süsteemi ning menetluse korda. Eelnõusse tuleb enne selle riigikogule esitamist sisse viia uue kaubamärgi direktiivi sätted ning EL ärisaladuse regulatsioon.

Patendiameti töökorraldus ja menetlusajad peavad vastama kaasaegse ettevõtluskeskkonna vajadustele. Kaubamärgitaotluste menetlustähtaegu tuleb veelgi lühendada, olgugi, et viimastel aastatel on keskmine menetlusaeg vähenenud. Patenditaotluste menetluse toetamiseks arendatakse kaasaegseid elektroonilisi lahendusi, mille parendamine peab jätkuma ka tulevikus. Patendiameti pädevus piirneb käesoleval ajal üksnes õiguskaitse andmisega tööstusomandi vallas. Arvestades kaasaegse kaitsetööstuse eripäraste nõuetega, mõjutab patendiameti tegevus otseselt ka Eesti kaitsevõimet ja moodsa sõjatööstuse arengut.

Patendiametist tuleb kujundada kaasaegne intellektuaalse omandi õiguse kompetentsikeskus. Selleks on vaja amet ja selle rahastamine ümber korraldada ning kaaluda tema pädevuse laiendamist autoriõiguse vallas, andes ametile KEODE (kollektiivse esindamise organisatsioonide) ning orbeoste järelevalve pädevuse. Suurendada tuleb Patendiameti võimekust rahvusvahelises koostöös teiste riikide patendiametitega, rahvusvaheliste intellektuaalomandi organisatsioonidega (WIPO ja EPO) ning EL intellektuaalomandi alaste asutustega (ELIOA). Ameti rahastamisel tuleb anda võimalus kaasata arendustegevusteks WIPO, EPO ja ELIOA poolt ametile eraldatud sihtotstarbelisi eraldisi.

Patendiameti suutlikkus menetluste läbiviimisel tuleb muuta efektiivsemaks. Õiguslikke muudatusi peavad toetama ka infotehnoloogilised lahendused, mis tagavad menetluse kiirema läbiviimise ja läbipaistvuse. Eksperdid peavad saama kiiresti teostada tööks vajalikke otsinguid ja selleks on vajalik rakendada ning välja töötada kaubamärkide ja leiutiste elektroonilised otsingusüsteemid nn *back office* infosüsteemid. Samuti tuleb optimeerida menetlustoimingud ning välja töötada elektrooniline menetlussüsteem taotlejatele. Tuleb tõhustada menetluste läbiviimist ja vaidluste lahendamist kaubamärgi valdkonnas. Jätkata tuleb Euroopa Patendikohtu lepinguga ühinemiseks vajalikke tegevusi.

Samuti on vajalik maksejõuetusõiguse süsteemne kaasajastamine. Äriühingute tegevuse lõpetamine olukorras, kus majandustegevust enam ei toimu, peab olema võlausaldajale võimalikult valutu ja kiire. Korrastada ja uuendada tuleb kogu maksejõuetuse alane seadusandlus, selliselt et raugenud pankrotimenetluste arv väheneks, edukas saneerimine oleks toetatud ka õiguslikult ning maksejõuetuse menetluse kestus väheneks. Välja tuleb töötada maksejõuetusõiguse võtmeandmete kogumise süsteem, et iga-aastaselt oleks võimalik teha kindlaks pankrotimenetluste kestus, saneerimismenetluste kestus, pankrotimenetluse rahuldatavate nõuete määr (nõuete liikide kaupa), saneerimismenetluses saneerimiskava alusel rahuldatavate nõuete määr, võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse menetluses menetluse kestvus ja nõuete rahuldamise määr.

Eraldi probleemse valdkonnana tuleb läheneda ettevõtjatele, kes ebaausaid äritavasid kasutades moonutavad turgu, põhjustavad võlausaldajatele kahju ning saavutavad, eelkõige maksude tasumata jätmisega, konkurentseelise. Sellised ettevõtted jätavad tasumata maksud ning täitmata oma kohustused võlausaldajate ees, ettevõtte antakse üle likvideerijale ning omanik asutab uue äriühingu. Vajalik on komplekssete meetmete väljatöötamine selliste nn tankistide ohjamiseks.

Riigi poolt isiku majandustegevuse vabadust riivavate tegevuste valdkonnas vajaks süsteemset kaasajastamist majandushaldusõiguse eriosa. Samuti tuleb süsteemselt üle vaadata ning kaasajastada Eesti konkurentsioigus. Eelkõige on vaja tegeleda konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõuete esitamise lihtsustamisega, et tagada kahju kannatanud isikule reaalne võimalus nõuda kahju hüvitamist.

Alaeesmärk 1.3 Õigusloome kvaliteet

Riigile süsteemse ja kvaliteetse õiguskorra loomine tähendab keskendumist nii õigusloomeprotsessile kui ka õiguskorra pidevale hindamisele, et tagada olemasolevate ja loodavate õigusnormide kestvalt paranev kvaliteet. Õiguskord on oma olemuselt süsteemne ning pidevalt ajas muutuv, mis tähendab, et kvaliteetse õiguskeskkonna tagamiseks peab pidevalt seirama ja analüüsima kohtupraktikas ning mujal õiguse rakendamisel esile kerkinud probleeme. Teisalt on ka õiguskorra stabiilsus väärtus omaette, mistõttu kõik muudatused peavad olema tegelikult vajalikud. Kvaliteetseks saab seega pidada õiguskorda, mis tagab isikute põhiõigused, on oma toimimises tõhus nii riigi, kui inimese jaoks ning oma põhiolemuses stabiilne. Kvaliteetse õigusloome nurgakiviks on võrdlevõiguslik analüüs, mis uurib teistes riikides teatud valdkonna reguleerimise parimaid praktikaid ning põhjalik mõjude hindamine ja kaasamine.

Meede 1.3.1 Teadmistepõhine ja õiguslikult kvaliteetne õigusloome

Eesmärgiks on eelnõud, mille mõjud oleksid hinnatud ning mis põhineksid õiguslikul analüüsil.

Meetme saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/ Programm	ÕIGUSPOLIITIKA							
Meede	Õigusloome kvaliteet							
Õigusloome kesksete koolituste arv aastas (teemakoolituste arv)	0	3	3	1	3	3	3	1
Õigusloomejuristide õppereiside arv aastas	0	1	2	3	3	3	3	0
Õigusloomejuristide järelkasvuprogramm	0	1	1 (2016-2017)	0	1 (2018-2019)	1 (2019-2020)	0	0

Eelnõu koostamisele eelneb väljatöötamiskavatsus	19%	17%	45%	65%	70%	70%	70%	75% eelnõu dest
--	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----------------

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- õigusaktide põhiseaduse ja teiste seadustega kooskõla ning normitehnilise ja keelelise korrektsuse tagamine;
- teadmistel ning mõjude hindamisel tugineva riigisisese õigusloome protsessi toetamine ja arendamine, õigusloome süsteemsuse ja kvaliteedi tagamine;
- õigusloomejuristide taseme ühtlustamine ja nende süstemaatiline koolitamine ning järelkasvu tagamine;
- ministeeriumide ühismajas toimivate koostöövormide loomine, tagamaks õigusloome kvaliteet, sealhulgas õiguskeele areng ja keskne arendamine nii läbi ajakirja „Õiguskeel“ järjepideva avaldamise kui ühtsema praktika tulenevalt eelnõude keeleteimetajate ühendamisest;
- EL õigusaktide ülevõtmine toimub Eesti õigusesse süstemaatiliselt sobival moel, EL õigusaktide menetlemisel ka sellega kaasnevate mõjude hindamine;
- õigusloome mahu vähendamise kava elluviimine ja uute õiguspoliitika arengusuundade ettevalmistamine.

Olukorra analüüs

Küpsale ühiskonnale sobivama õigusloomekultuuri juurutamiseks kiitis Riigikogu 2011. aastal heaks Justiitsministeeriumi initsiatiivil välja töötatud Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018. Justiitsministeeriumil on siinkohal oluline roll valitsuse üleselt õigusloome korralduse ja taseme ühtlustamiseks ning õigusloome mahu vähendamise kava elluviimiseks.

Süstemaatiline seadushoole on võimaldanud kodifitseerida keskkonnaõiguse, majandushaldusõiguse üldosa, ehitus- ja planeerimisõiguse, sotsiaalõiguse, intellektuaalse omandi õiguse ning läbi viia karistusõiguse revisjoni. Käima on lükatud ulatuslikud kehtiva õiguse revisjoni projektid, nagu riigiõiguse, halduskorraldusõiguse, ühinguõiguse, maksejõuetusõiguse, kriminaalmenetlusõiguse ja mereõiguse revisjon. Õigusloome protsessi osaks on ka õigusloojad ning selles valguses tuleb pidada oluliseks õigusloomejuristide ühtse koolituse käivitumist 2013. aastal. Alates 2015. aastast on käivitunud mahukas õigusloome juristide järelkasvu programm.

Ministeeriumi õigusloometegevuse kvaliteet on küll tõusnud, selle on taganud teaduspõhisus ja võrdlevad uuringud. Jätkuvalt on probleemiks siiski see, et õigusloome on sageli kaasusepõhine, liigselt vohav ning läbimõtlemtu, mida tingivad tihti ka poliitilised või kõrgema ametnikkonna poolt antud ettekirjutused, mis ei jäta aega analüüsiks. Õigusloomejuristide tase on ebahütlane.

Õigusloome kvaliteedi tõstmiseks on olulised järgmised sammud: 1) Õigusaktide mõjude analüüsi (ÕMA) süsteemi tuleb toetada ja arendada, sealhulgas luua ÕMA kontaktvõrgustik. Tuleb edasi arendada hea õigusloome ja normitehnika eeskirja, nt juurutada ka kehtivate õigusaktide järelanalüüsi süsteem (sh mõõdikud). 2) Nii poliitikute kui ka tipp- ja keskastme juhtide ÕMA alast teadlikkust peaks koolituste ja seminaride kaudu tõstma, kuna ilma nende toe ja nõudlikkuseta süsteem korrektselt toimida ei saa. Praegu on selle sihtrühma teadlikkus madal, kuivõrd koolitamisel on keskendutud vaid madalama astme ametnikele. 3) Jätkuvalt tuleb panustada

õigusloomejuristide taseme ühtlustamisele läbi nende keskse koolitamise. Projekti "Õigusloome arendamine" raames toimuvad koolitused perioodil 2015-2020. Alates 2020 tuleb riigil kesksete koolituste korraldamiseks planeerida selleks eraldi vahendid. Jätkata tuleb õigusloomejuristide järelkasvuprogrammiga. Õigusloomejuristide järelkasvuprogramm toimub projekti "Õigusloome arendamine" raames ja kestab rahaliste vahendite olemasolul kuni aastani 2020. Hoolitsema peab õigusloomejuristide konkurentsivõimelise palgataseme eest. 4) Parema õigusloome, sh ÕMA koordineerimine on killustunud (arengukavad, riigisisene, EL). Eelduslikult toimiks süsteem paremini, kui oleks üks tugev üksus, kes vastutaks nii arenduse, monitoorimise kui ka kvaliteedikontrolli eest. 5) Õigusaktide kvaliteet, sealhulgas vastavus põhiseadusele ja süsteemne kooskõla teiste seadustega vajab jätkuvalt toetamist ja arendamist.

Euroopa Liidu õigusloomeliste algatuste menetlemisel on huvigruppide valmisolek ja võimalused anda sisuline panus algatuse menetlemisse vähene. Sageli ei anta arvamuse küsimisel huvigruppidele mitte mingisugust tagasisidet. Tuleb tõhustada Eesti huvide kaitsmist EL õigusloome protsessis selliselt, et Eesti riigi poolt läbirääkimistel antav sisend vastaks meie ühiskonna huvigruppide vajadustele, sobiks Eesti õigusesse ega tekitaks riigile liigset halduskoormust. EL õigusaktide menetlemisel tuleks hinnata ka õigusaktiga kaasnevaid mõjusid. Eelkõige tuleb jälgida, et järelevalve ning vaidlustusküsimused oleks lahendatud erinevates õigusvaldkondades üheselt.

Euroopa ning rahvusvahelise õiguse osas tuleb keskenduda selgete reeglite ja põhimõtete väljakujundamisele, mille alusel Eesti osaleb erinevates välislepingutes.

Õiguspoliitika üldjuhtimise, õigusloome metoodika, õigusaktide mõjuanalüüsi ja normitehnilise ning keelelise kvaliteedi tagamist on vaja veelgi parendada ning see on justiitsministeeriumi üks olulisi rolle. Teiste ministeeriumide õiguspoliitiliste otsuste hindamisel ja suunamisel tuleb liikuda normitehnika ja õiguskeele kontrollilt aina enam sisulisele kontrollile, mh mõjude hindamise osas. Eelnõude mõjude hinnangu olemasolu kontrollitakse eelnõude kooskõlastamise käigus.

Õigusaktide kvaliteedi parandamiseks tuleb iga seaduseelnõu koostamisse juba väljatöötamiskavatusel ning kontseptsiooni etapis kaasata piisavalt ja piisava ettevalmistusega juriste ning vastava valdkonna spetsialiste. Samuti tuleb tagada, et õigusaktide kvaliteedi eest vastutavatel üksustel, sh normitehnika- ja keeleekspertidel, oleks piisavalt aega õigusaktide eelnõude läbivaatamiseks ning et nende märkusi ka tegelikkuses arvesse võetaks. Valitsuse õigusloome juristidel peab olema enda taseme tõstmiseks ja selle säilitamiseks võimalus saada neile suunatud asjakohast koolitust, samuti peaks olema loodud toimiv roteerumissüsteem, mis võimaldaks isikutel saada mitmekülgsemat kogemust õigusloomes.

2. Kriminaalpoliitika

Alavaldkond hõlmab kriminaalpoliitika ning sellega seotud valdkondade analüüsi, arendamist, poliitikakujundamist, õigusloomet ning korraldamist. Täpsemalt tegeletakse valdkonnas strateegilise planeerimisega; statistika kogumise, analüüsi ja avaldamisega; uuringute läbiviimise

ja tellimisega; karistus- ja menetlusõiguse õigusloomega; kuriteoennetuse arendamise ning elluviimisega; rahvusvahelise justiitskoostööga ning vanglate, prokuratuuri, ekspertiisiasutuse ning kriminaalhoolduse tööga.

Alavaldkonnale on seatud allolevad eesmärgid:

- 2.1. Kuritegevuse vähendamine**
- 2.2. Kvaliteetne, põhiõigusi austav, erivajadusi arvessevõttev ning teisest ohvrustumist vältiv kriminaaljustiitsüsteem.**

Alaeesmärk 2.1. Kuritegevuse vähendamine

Alaeesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/Programm	KRIMINAALPOLIITIKA							
Alaeesmärk	Kuritegevuse vähendamine							
Registreeritud kuritegude arv	37787	32575	28 986	Vähem kui 28 000	Vähem kui 28000	Vähem kui 28000	Vähem kui 28000	Vähem kui 28 000
Vägivaldsete surmade arv	42	40	35	Vähem kui 35	Vähem kui 30	Vähem kui 30	Vähem kui 25	Vähem kui 25
Kuriteoohvriks langenud elanike osakaal	12%	8%	7%	Vähem kui 7%	Vähem kui 7%	Vähem kui 7%	Vähem kui 7%	Vähem kui 7%

Meede 2.1.1 Kuritegevuse ennetamine

Meetme eesmärk on saavutada olukord, kus kuriteoennetus on riiklikult juhitud, valdkondade mõttes prioritseeritud tegevusala, milles saavutatakse tulemusi läbi kuriteoennetusega tegelevate vabaühenduste ja kogukondade võimestamise, tõendatud mõjuga tegevuste rahastamise, võrgustikutöö soosimise ning kaasaegsete meetodite rakendamise.

Meetme saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/Programm	KRIMINAALPOLIITIKA							
Meede	Kuritegevuse ennetamine							
Toetatud taastava õiguse kuriteoennetuslikud algatused	0	1	1	Vähemalt 2	Vähemalt 3	Vähemalt 3	Vähemalt 3	Vähemalt 3
Korruptsioonivastase tegevuse edukus - Transparency indeks	69	69	70	Vähemalt 70	Vähemalt 70	Vähemalt 70	Vähemalt 70	Vähemalt 71

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- kuriteoennetuse kavandamine riiklikul ja omavalitsuste tasandil ning selle rahaline toetamine;
- vägivallakuritegevuse ennetamine, sh vägivalla ennetamise strateegia elluviimine
- korruptsiooni ennetamine, sh korruptsioonivastase strateegia elluviimine;
- noorte õigusrikkumiste ennetamine, sh rikkumistele reageerimise uue süsteemi rakendamine;

Olukorra analüüs

Registreeritud kuritegude arv väheneb jätkuvalt. Registreeritud kuritegude arv vähenes 2016. aastal 3589 kuriteo võrra ehk 11%. Ka Eesti inimeste mure kuritegevuse pärast on langenud madalale: sügisel 2016 leidis vaid 3% Eesti inimestest, et kuritegevus on peamine riigi ees seisev mure, 10 aastat tagasi oli see 15 korda suurem – 45%. Vähenenud on ka tapmiste ja mõrvade arv (2016 a 44, 2015 a 50). Tapmiste arvu vähendamine on üks vägivalla ennetamise strateegia prioriteetidest. Kui varguste ohvriks langemine on viimase kümnendiga märgatavalt vähenenud, siis kergemate vägivallakuritegude puhul on langus olnud aeglasem, kuid kuritegude registreerimine on samas kasvanud – seda eelkõige perevägivalla osas. Politsei teavitamine nii vara- kui ka isikuvastaste kuritegudest jääb 40-50% piirimaile.

Eesti elanike turvatunne on viimase kümnendi jooksul pidevalt kasvanud. Samas näitavad uuringud, et kõige madalam on inimeste turvatunne Ida-Virumaal, kus on täheldatav erinevate sotsiaalsete probleemide kuhjumine. Integratsiooni, tööpuuduse, alkoholismi ja narkomaania probleemide vähenemine ning kvalifitseeritud töökohtade loomine Ida-Virumaal tooks ilmselt kiiresti kaasa ka positiivsed muutused kuritegevuse ja turvalisuse näitajates.

Seoses immigratsiooni eeldatava kasvuga tulevastel aastatel vajab suuremat tähelepanu immigrantidega seotud kuritegude ennetamine ning kultuuride erinevusest tingitud konfliktide lahendamine. Ühelt poolt tähendab see vajadust kaitsta kohalikke elanikke uute kuritegevusvormide eest, kuid teiselt poolt on ka immigrandid ise suuremas kuritegude ohvriks langemise ohus.

Kuriteoennetuse riiklik rahastamine pole taastunud 2008. aasta majanduskriisi eelsel tasemel, mistap on areng peatunud nii kohalike omavalitsuste kui ka kolmanda sektori ennetustegevuste osas. Ennetustegevused on killustunud eri ministeeriumite ja ametkondade vahel, valdkonna arendamiseks panustab justiitsministeerium igal aastal vaid kuni 0,5 ametikoha jagu ressursi. Samuti puuduvad riigil tugevad partnerid kuriteoennetuse valdkonnas erasektoris ning vabäühenduste seas. Ennetustegevus on viimastel aastatel ka ministeeriumi jaoks muutunud projektipõhiseks, näiteks rahastatakse kuriteoennetuslikke kampaaniaid ja koolitusi Euroopa Komisjoni otselaekuvatest projektidest, ennetustegevust kohalikes omavalitsustes ning alaealiste puhul rahastatakse Norra/EMP finantsmehhanismi rahadest. Vähenes tähelepanu kuriteoennetusele on pärssinud ka selle valdkonna kui terviku arengut, sh uute lähenemiste tundmaõppimist ning katsetamist. Üheks probleemiks kuriteoennetuses on ka omavalitsuste suutmatuse kuriteoennetust (sh perevägivalla teemat) koordineerida ning ametnike puudulikud koostööharjumused ning -oskused.

Kuritegevuse ennetamise poliitika juhtimiseks on Vabariigi Valitsuse juures uues formaadis süüteoennetuse nõukogu, mis peab antud poliitikavaldkonnas kujunema oluliseks jõuks ning panustama eelkirjeldatud probleemide lahendamisse. Ka kriminaalmenetluse läbiviimisel tuleb võtta eesmärgiks kogukonnakesksus - nt et kohalik prokurör on kursis just kohalike probleemidega ning panustab läbi menetluse ka kuriteoennetusse.

Meede 2.1.2 Korduvkuritegevuse vähendamine

Meetme eesmärk on saavutada olukord, kus kuritegusid toime pannud inimeste retsidiivsus väheneb. Vangla puhul toimub retsidiivsuse vähendamine kõige keerulisema sihtgrupiga ning selle jaoks tagatakse vanglas kõikidele kinnipeetavatele kriminogeensust ja prisonisatsiooni mittesooisiv, turvaline ning isiku positiivset arengut toetav (sh töö- ja õppimisvõimalusi pakkuv) vanglateskkond. Prioriteetsetele sihtgruppidele (noored vangid, sõltlased, seksuaalkurjategijad) tagatakse lisaks riskidest ja vajadustest lähtuvad intensiivsed tegevused, ravi- ja rehabilitatsioonivõimalused.

Vangistuse täideviimine peab olema paindlik, võimalikult vähe vabast ühiskonnast võõrandumist tekitav ning aitama kaasa turvalisele naasmisele ühiskonda. Kogukondlike karistuste puhul tuleb tagada sobivate karistusalternatiivide valik ja kvaliteet, kriminaalhoolduses tehtav töö peab põhinema kaasaegsetel meetoditel ja kohtlemismudelitel ning pakutavad sotsiaalprogrammid peavad olema tõendatud mõjuga. Nii vangide kui kriminaalhooldusaluste puhul tuleb tagada, et sihtgrupiga töötaks piisav arv professionaalseid ametnikke. Alaealiste retsidiivsuse vähendamiseks tuleb kasutada vanglaväliseid meetodeid.

Vangistuspoliitika elluviimisel tuleb silmas pidada, et olemasolevate ressursside arvelt on suuremaid muudatusi võimalik ellu viia üksnes juhul, kui vangide arv oluliselt langeb. Vangide arvu praegusel tasemel püsimise või kasvu korral vajavad täiendavad taasühiskonnastamisele suunatud tegevused lisaressursse.

Meetme eesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/Programm	KRIMINAALPOLIITIKA							
Meede	Korduvkuritegevuse vähendamine							
Vanglast vabanenute retsidiivsus	36%	36%	36%	Vähem kui 34%	Vähem kui 34%	Vähem kui 34%	Vähem kui 34%	Vähem kui 34%
Alaealiste vangide arv	33	24	29	Vähem kui 15	Vähem kui 10	Vähem kui 10	Vähem kui 5	Vähem kui 5
Tööga hõivatud täistööajale (30h) taandatud arvestuslik vangide üldarv	N/A	N/A	340	Vähemalt 360	Vähemalt 400	Vähemalt 480	Vähemalt 480	Vähemalt 480
Sh oskustööga hõivatute arv	N/A	N/A	140	vähemalt 160	Vähemalt 200	Vähemalt 280	Vähemalt 280	Vähemalt 280

Vanglast vabanenute tugiteenust saanute arv	130	111	208	Vähemalt 200	Vähemalt 200	Vähemalt 200	Vähemalt 200	Vähemalt 200
Riigikeele õppes (30h) nädalakoormusele taandatud vangide üldarv	N/A	N/A	45	50	50	50	50	50
MDFT programmi suunatud noorte arv	Ei olnud raked	80	190	Vähemalt 200	Vähemalt 200	Vähemalt 200	Vähemalt 200	Vähemalt 200

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- kinnipeetava vanglast ühiskonda naasmise toetamine (tööhõive, majutus, nõustamine ja tugiisik), eeldab lisarahastust alates 2019.a välisrahastusega projekti lõppemisel;
- ravi vajavate süüdimõistetute jaoks sobiva süsteemi välja töötamine ja rakendamine (seksuaalkurjategijad, narkomaanid, alkohoolikud);
- meetmete rakendamine raskete kuritegude toimepanijate korduvkuritegevuse ennetamiseks;
- ruumilise eripreventsiooni programmi rakendamine;
- kuritegusid toime pannud alaealiste retsidiivsuse vähendamine (alaealised vanglast välja-erikooli suunamine, multidimensionaalse pereteraapia süsteemi (MDFT) rakendamine;
- elektroonilise vangistuse süsteemi loomise analüüs, selle tulemustest sõltuvalt väljatöötamine ja rakendamine;
- Kinnipeetavate tööhõive suurendamine (nt Tartu vanglasse tööstushoone rajamine, enamatele kinnipeetavatele rohkema töö pakkumine, s.h vanglatööstuse kaudu);
- Kinnipeetavate riigikeele õppe tagamine senisest suuremas mahus - eeldab lisarahastust

Olukorra analüüs

Kõrge korduvkuritegevuse määr on kriminaalpoliitika üks põhilisemaid probleeme. Sellega on seotud kõrge kinnipeetavate arv, probleemsete noorte hiline märkamine, alkoholist põhjustatud kuritegude kõrge esinemissagedus ning omavalitsuste vähene võimekus kuritegude ennetamisel.

Eesti karistusõiguse ja -menetluse süsteem on kaasaegne. Karistusalternatiivide valik on olemas, kasutusele on võetud seksuaalkurjategijate ja narkomaanide ravi ning lepitusmenetlus esimese restoratiivõiguse meetmena. Tulevikus on karistusalternatiivina oluline kasutusele võtta ka alkoholi sõltuvusravi. Samas ei ole raviga seotud asenduskaristused täna rakendunud soovitud määral, mistõttu tuleb ravi korraldus ning mh ka rahastuse süsteem üle vaadata.

Kinnipeetavate retsidiivsuse vähendamisele aitab kaasa uue Tallinna vangla rajamine, kus saab senisest paremini tagatud olema normaalsusprintsibist lähtumine kinnipeetavate elu korraldamisel. Vangide arvu vähenemine võimaldab sama personali arvu juures pakkuda kinnipeetavatele enamaid tegevusi ning olla nendega ka prosotsiaalses otsekontaktis. Vangide arvu kasvamisel tekib aga täiendav surve ressursidele.

Retsidiivsuse vähenemist vanglast toetab ka vabanenutele mõeldud tugiteenuse (majutus ja tugiisik) üle-Eestiline rakendamine, mille oluline eesmärk on vabanenute tööga kindlustamine.

Peale projekti lõppemist tuleb leida võimalus tugiisiku- ja majutusteenuse jätkamiseks riigieelarvest. Vangide retsidiivsust vähendab ka kriminaalhooldusele vabanemine, mis kõrgema riski ja ohtlikkusega isikute puhul peaks senisest enam toimuma läbi karistusjärgse käitumiskontrolli ning muude puhul läbi ennetähtaegse vabastamise.

Tuleb arvestada, et kui kinnipeetavate positiivne mõjutamine ei toimu vangla poolt, siis on märgatavalt suurem võimalus vanglateskkonna negatiivsete mõjude tekkimiseks. Seega on oluline, et sõltumata kuriteoriskidest oleks vanglas tagatud võimalus tegeleda nn universaalsete positiivsete tegevustega, milleks on töö, huvialategevus või õppetöö (s.h riigikeele õpe). Kui neid tegevusi ei ole tulenevalt karistusajast, nt lühiajalise vangistuse korral, otstarbekas viia läbi kinnises vanglas, siis tuleb eelistada kinnisele vanglale avavanglat või elektroonilist valvet.

Vanglast vabanemine peab olema järkjärguline ja ühiskonna jaoks turvaline protsess, kus kinnipeetava vabadusega harjutamisel on vastutus vanglal. Tagamaks suuremat järelevalvet ja vabanemisjärgset toetust kõige ohtlikematele ja retsidiivsematele isikutele, kes vabanevad praegu vanglast tähtaegselt, tuleb nende puhul kaaluda karistusjärgse käitumiskontrolli laiendamist ja tõhusamat rakendamist.

Harku vangla territooriumi kasutamisest loobumine loob võimaluse rajada tööstushoone Tartu vanglasse. Suurendada tuleb riigi rolli AS Eesti Vanglatööstus tegevuse suunamisel taasühiskonnastamise eesmärkidest lähtuvalt. Et kinnipeetavate tööhõive ei sõltuks üksnes riigi võimekusest tööstushoonetesse investeerimiseks, tuleb hinnata ka muid alternatiive, mis võimaldaks väiksemate kuludega pakkuda laiemaid töötamise võimalusi.

Kriminaalhoolduse puhul on probleemiks liigne keskendumine kriminaalhooldusaluse riskidele ning liiga vähene tähelepanu vajadustele ning isiku tugevustele. Kriminaalhooldusametnikel pole ühtset erialast väljaõpet ega koolitusprogrammi, mis võimaldaks ka erineva haridusliku taustaga inimestel klienditööd samavõrd tulemuslikult teha. Kriminaalhoolduses ning vanglas pakutavate sotsiaalprogrammide tulemuslikkuse mõõtmise vahendid puuduvad ning nende tulemuslikkust pole viimastel aastatel Eestis ka usaldusväärsete meetoditega uuritud. Probleemiks on ka mittepiisavad ressursid (pakutav ravikohtade arv) alternatiivkaristuste kohaldamiseks väljaspool kriminaaljustiitsüsteemi (nt narkoravi, seksuaalkurjategijate ravi) ning jätkuvad sõltuvusprobleemid, millest tulenevalt tõuseb või jääb kõrgele tasemele ka korduvkuritegevus.

Korduvkuritegevuse vähendamiseks tuleb riigil sihikindlamalt ellu viia ruumilist eripreventsiooni. Selleks tuleb kaaluda senisest enam KarS § 54 alusel välismaalase lisakaristusena väljasaatmist, sealjuures tagades EIK kohtupraktikas kokku lepitud kriteeriumite järgimine. Nende välismaalaste osas, kellele lisakaristusena ei ole väljasaatmist kohaldatud, tuleb vangistuse kandmise jooksul tagada infovahetus vanglate ja Siseministeeriumi vahel, otsustamaks isiku elamisloa tühistamine vastavate aluste olemasolul; samuti tuleb kiirendada välismaalaste üleandmist vangistuse kandmiseks koduriiki. Lisaks tuleks leida võimalused välismaalastest kurjategijate motiveerimiseks riigist lahkumiseks ja koduriiki naasmiseks – vajadusel algatades vastavad seadusemuudatused.

Meede 2.1.3. Vajadustele vastav karistuse täideviimise süsteem

Meetme eesmärk on saavutada olukord, kus vangistuse tingimused oleks tänapäevastele nõuetele vastavad ning kus vanglakohdade arv vastaks karistuspoliitika ja -praktika vajadustele. Avavangla kohtade arv peab kasvama vähemalt 10 protsendini vanglakohdade arvust, samal ajal peab kinnises vanglas kohtade arv vähenema, et suurem arv kinnipeetavaid elaks vanglas üksinda kambris. Vanglas töötavate inimeste arv peab olema piisav ning professionaalsed oskused piisavad selleks, et vangla töötajaskond oleks peamiseks kinnipeetava mõjutajaks ning sotsialiseerijaks (mitte kaaskinnipeetavad). Kriminaalhoolduses on meetme eesmärk tagada piisav kriminaalhooldusametnike arv, sooline tasakaal ning professionaalsete oskuste tase, mis võimaldaks töös hooldusalustega saavutada sisulisi eesmärke.

Meetme saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/ Programm	KRIMINAALPOLIITIKA							
Meede	Vajadustele vastav karistuse täideviimise süsteem							
Avavangla kohtade arv	215	251	246	Vähemal t 246	Vähemal t 235	Vähemal t 315	Vähemal t 315	vähemal t 315
Erialase kvalifikatsiooniga töötajate osakaal vanglas	68%	75%	Vähemal t 74%	Vähemal t 76%	Vähemal t 76%	Vähemal t 76%	Vähemal t 78%	vähemal t 78%

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- vanglate kaasajastamine ning nõuetele vastavate tingimuste tagamine (kambripind, uus Tallinna vangla);
- Tallinnas avavangla kohtade arvu kasv, vajab lisarahastust;
- normaalsusprintsipi rakendamine vanglas;
- professionaalse vangla- ja kriminaalhooldusametnikkonna tagamine (koolitus, palk jne);
- vanglameditsiini teenuste puhul tsiviilmeditsiiniga samaväärne kättesaadavuse ja tähtaegade tagamine;
- radikaliseerumise ennetamine ja terroristlike ühendustega seotud isikute kinnipidamiseks valmistumine Eesti vanglates;
- vanglate ühendameti loomine
- vanglate infosüsteemide ja registrite kaasajastamine.

Olukorra analüüs

Vangide arv Eestis on taas tõusnud. Kui alates 2008. aastast on vangide arv vähehaaval, kuid stabiilselt langenud, siis möödunud aastal pöördus see esimest korda tõusule. Kui eelmine aasta oli meil süüdimõistetud vange ligikaudu 2100, siis momendil veidi enam kui 2300 ehk 10 % enam. Hoolimata viimaste aastate kinnipeetavate suhtarvu vähenemisest, on see siiani ligi kaks korda kõrgem, kui keskmine vangide suhtarv Euroopa Liidu riikides. Kinnipeetavate liiga kõrge arv, kinnipidamistingimused ja kasutada olev ressurss ei soosi piisavalt taasühiskonnastamist ning vanglast vabadusse naasmise protsess pole vabanenu jaoks piisavalt toetatud. Kriminaalhoolduse

toe ja järelevalvega vabaneb vaid iga neljas kinnipeetav, samuti ei võimalda olemasolev avavangla kohtade arv seda vangistuse vormi enamike vabanenute puhul kasutada – samas on teada, et esimesed vabanemisjärgsed kuud on kriitilised õiguskuuleka elu alustamise või jätkumise osas. Peamised probleemid vabaduses puudutavad võlgasid, eluaseme puudumist, toetavate suhete puudust, töö leidmist, sõltuvusprobleeme ning mittepiisavaid sotsiaalseid ja elulisi oskusi. Vangistuses viibivaid vange iseloomustab kõrge terviseriskide tase, nende hulgas on mitmete haiguste (HIV, C-hepatiit, psüühikahäired) levik oluliselt kõrgem võrreldes tavanäitajatega. Eesti on ehitanud kaks uut vanglat - Jõhvi ja Tartusse - ning 2018. a valmib ka uus Tallinna Vangla. Tallinna vangla kiire valmimine on väga oluline, kuna Tallinna Vangla uute hoonete valmimise edasilükkumine tooks kaasa vangistustingimuste halvenemise ning ülerahvastatusest ja halvatest elutingimustest tulenevate kahjuhüvitusnõuete kasvu.

Probleemne on olukord ka avavangla kohtade ja vanglas pakutavate töötamisvõimaluste osas. Avavangla kohti on puudu eelkõige Tallinnas ning Lääne-Eestis. Uue Tallinna vangla ehitamisega luuakse valmidus avavanglale täiendava korruse ehitamiseks. Avavangla täiendavate kohtade loomine on seega seotud rahaliste võimalustega uue korruse ehitamiseks - vastasel juhul avavangla kohtade arv võrreldes tänasega langeb, kuna uue vangla valmimisel suletakse Maardu avavangla.

Oskustööde kõrval tuleb leida võimalused senisest enam luua kinnipeetavatele (täendusrikkaid ja mõtestatud) töökohti, mida saaks läbi viia võimalikult väheste kapitalimahutustega. Kuna kinnises vanglas on töökohtade loomine seotud vangla ruumiliste võimalustega, siis oluline on suurendada võrreldes praegusega tööga hõivatud kinnipeetavate osakaalu avavanglas.

Vanglasüsteem on edukalt tegelenud korrupsiooni vähendamisega, kinnipeetavate ja vanglatöötajate füüsilise turvalisuse tagamisega, sealhulgas vägivalda vähendamisega ning järelevalve ja kinnipeetavate ühiskonnast eraldamise funktsiooni täitmisega. Järgmiste aastate tegevused peavad keskenduma kinnipeetavate ja kriminaalhooldusaluste taasühiskonnastamise toetamisele. Selle jaoks on oluline piisava arvu motiveeritud ning professionaalse ametnikkonna olemasolu. Lisaks vanglaametnike õppele vajab senisest suuremat tähelepanu ka kriminaalhooldusametnike erialane koolitamine.

Oluline on kinnipeetavate radikaliseerumise ennetamine vanglates.

Täna on vanglasüsteemi administreerimine jaotatud JM vanglate osakonna ja kolme vangla vahele, kes on iseseisva valitusasutuse staatuses. Tänapäevane vanglasüsteemi struktuur ei toeta vanglate efektiivset juhtimist. Tuleb moodustada ühtne valitusasutus, mis hõlmaks endas 3 vanglat ja JM vanglate osakonda.

Alaeesmärk 2.2. Kvaliteetne, põhiõigusi austav, erivajadusi arvesse võttev ning teisest ohvrustumist vältiv kriminaaljustiitsüsteem

Alaeesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021

Alavaldkond/ Programm	KRIMINAALPOLIITIKA							
Alaeesmärk	Kvaliteetne, põhiõigusi austav, erivajadusi arvesse võtlev ning teisest ohvristumist vältiv kriminaaljustiitsüsteem							
Kohtueelse menetluse pikkus kriminaalasjades kahtlustatava jaoks	6,0 kuud	5,9 kuud	5 kuud	Kuni 5 kuud	Kuni 5 kuud	Kuni 5 kuud	Kuni 5 kuud	Kuni 5 kuud
Kohtueelse menetluse pikkus kriminaalasjades kannatanu jaoks	6 kuud	9,8 kuud	7 kuud	Vähem kui 6 kuud	Vähem kui 6 kuud	Vähem kui 6 kuud	Vähem kui 6 kuud	Vähem kui 6 kuud
Vahistatute arv	713	699	525	Vähem kui 520	Vähem kui 520	Vähem kui 520	Vähem kui 520	Vähem kui 520

Meede 2.2.1. Kvaliteetne ning põhiõigusi tagav süüteomenetlus

Kriminaalmenetluses peab nii õiguslik regulatsioon kui praktiline korraldus tagama selle, et isikute põhiõigused (nii kahtlustatavate, kannatanute kui kolmandate isikute) oleks kaitstud ning menetlus oleks sealjuures kiire ja tõhus.

Meetme saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/ Programm	KRIMINAALPOLIITIKA							
Meede	Kvaliteetne ning põhiõigusi tagav süüteomenetlus							
Prokuratuuris lahendust ootavate asjade arv	3932	2887	2445	Alla 2400	Alla 2400	Alla 2300	Alla 2000	Alla 2000
Prioriteetsete kuritegude ekspertiiside järjekord	NA	NA	Järjekorrad ei kasva	Järjekorrad lühenevad	Järjekorrad lühenevad	Järjekorrad ei kasva	Järjekorrad ei kasva	Järjekorrad ei kasva

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- Prokuratuuri palgareformi elluviimine, eeldab lisarahastust;
- kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) revisjoni läbiviimine;
- ekspertiiside regulatsiooni kaasajastamine;
- uue prokuratuuri infosüsteemi (PRIS) loomine, vajab lisarahastust;
- karistusregistri andmekvaliteedi parandamine, vajab lisarahastust;
- kohtuekspertiisi infosüsteemide kaasajastamine (KEIS, AFIS), eeldab lisarahastust;
- EKEI seadmete kaasajastamiseks investeeringute tagamine.

Olukorra analüüs

Üha enam pööratakse kriminaalmenetluses tähelepanu isikute põhiõiguse tagamisele ja kiirele ning kvaliteetsele menetlusele. 2016. aastal jõustusid enim põhiõigusi riivavate toimingute – vahistamise ja läbiotsimise – regulatsiooni muudatused, mis panid surve alla õiguskaitseasutuste ressursid. Samal ajal tuleb tagada, et kahtlustatavate põhiõiguste tagamine ei toimuks ohvrisõbraliku menetluse arvelt.

Õiguslike muutustega seoses on täna üheks ohuks valdkonnas infosüsteemide arenduste takerdumine, mille tulemusel ei ole infosüsteemid kasutajasõbralikud ega ajakohased ja aeglustavad menetlusasutuste tööprotsesse. Kriminaalstatistika puhul on probleemiks E-toimiku halb andmekvaliteet, mis pärsib ka prokuröride ja kohtunike tööprotsesse. Eesmärgiks peab olema karistusregistri andmekvaliteedi tõstmine.

Kriminaalmenetlusõigus ja selle rakendamisel kasutatavad infosüsteemid on alates Eesti taasiseseisvumisest läbinud küll põhjaliku uuenduse, kuid jätkuvalt on valdkondi, mis vajavad revideerimist ning kooskõlla viimist nii kaasaegsete praktiliste vajaduste kui EL õigusega. Reguleerimist ja tagamist vajab muuhulgas kriminaalmenetluse digitaalne külg, sh nii digitaalsete tõendite kogumine kui ka elektroonilisele kriminaaltoimikule üleminek. KrMS revisjoni läbiviimisel tuleb silmas pidada nii vajadust kasutada kriminaalmenetluse ressursse alalhoidlikult kui ka tagada menetlusest puudutatud isikute põhiõigusi. Prokuratuuri infosüsteemi planeerimisel ja arendamisel tuleb silmas pidada, et see ühilduks Siseministeeriumi haldusala infosüsteemidega ning kaasata tuleb ka muud uurimisasutused. Lõpule tuleb viia EKEI kohtuekspertiisi infosüsteemi liidestamine e-toimikuga.

Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi töös avaldab ressursside nappus negatiivset mõju ekspertiiside valmimisaegadele ja pikemas perspektiivis tegemise jätkumisele. Eraldi probleemiks on ressursid kohtuarstlike ja kohtupsühhiaatriaekspertiiside osas, vahistamise menetlusreeglite kitsendamine toob kaasa surve tähtaegadele. Arvestades kuritegevuse trende, vajab jätkuvalt arendamist digitaalsete tõendite ekspertiisindus ning kaasajastamist kohtuekspertiise puudutav regulatsioon ja hindade ajakohastamine. Kuna kohtuekspertiisinduses kasutatavad seadmed ja tehnika, mis on paljuski soetatud välisrahastuse toel, on amortiseerumas, tuleb leida jätkusuutlik rahastusmudel investeringute tagamiseks.

Prokuratuur on oma ressursside jätkuva puudulikkuse ja sellest tingitud täitmata ametikohtade hulga tõttu muutunud kriminaalmenetlusahela pudelikaelaks. Endiselt ei ole jõutud täita eesmärki, et prokuröride palgad oleksid võrreldavad sama taseme kohtunike palkadega, tagamaks prokuröride menetluslik sõltumatus ning konkurentsivõimeline palk avalikus teenistuses töötavate sama taseme juristidega. Prokuröride palgaregulatsioon tuleb viia määruse tasemelt seadusesse. Prokuröride sotsiaalsete garantiide tagamine on oluline menetluse tulemuslikkuse ja jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Prokuratuuri, ekspertiisiasutuse ja politsei piisavate ressursside tagamine on kriitilise tähtsusega, kuna eelnimetatud asutuste mittepiisav tulemuslikkus ei võimalda seatud menetluskiiruse ja – kvaliteedi eesmärke täita ning ohustab põhiõiguste kohast järgimist kriminaalmenetluses. Nii prokuratuuris kui ekspertiisiasutuses tuleb leida võimalusi töö optimeerimiseks ja bürokraatia vähendamiseks - nt ekspertiisiaktide vormistusele kuluva aja vähendamine, toimikumaterjalide tõhusam süstematiseerimine jms.

Elanike piiriülese liikumise suurenemine on kaasa toonud rahvusvahelises justitskoostöös menetletavate asjade arvu suurenemise, s.h tsiviilmenetluses (nt elatismenetlused, lapseröövid). See seab omakorda surve alla tähtaegade järgimise ning kiire menetluse.

Meede 2.2.2 Erikohtlemise tagamine ning teisese ohvristumise vältimine

Meetme eesmärk on tagada menetlusosaliste kohtlemine vastavalt nende erivajadustele, eriti oluline on see süstemaatilise vägivalda ohvrite, laste, psüühiliste erivajadustega inimeste puhul. Menetluse raames tuleb vältida uute kannatuste põhjustamist, menetlejate teadlikkus erivajadustest peab olema kõrgem.

Meetme saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/ Programm	KRIMINAALPOLIITIKA							
Meede	Erikohtlemise tagamine ning teisese ohvristumise vältimine							
Haavatavate sihtgruppide, sh laste, erikohtlemise koolitusprogrammi läbinud prokuröride, kohtunike, kriminaalhooldusametnike arv	Pole alustatud	Pole alustatud	Pole alustatud	Vähemalt 30	Vähemalt 30	Vähemalt 30	Vähemalt 30	Vähemalt 30
Alaealise kahtlustatavaga kriminaalasja kohtueelse menetluse pikkus	2,8 kuud	3,0	2,6	Vähem kui 2 kuud	Vähem kui 2 kuud	Vähem kui 2 kuud	Vähem kui 2 kuud	Vähem kui 2 kuud
Alaealise kannatanuga kriminaalasja kohtueelse menetluse pikkus	4,6 kuud	NA	5,9	Vähem kui 3,5 kuud	Vähem kui 3,5 kuud	Vähem kui 3,5 kuud	Vähem kui 3,5 kuud	Vähem kui 3,5 kuud

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- uuringute teostamine ohvrite arvu, olukorra ning vajaduste kindlakstegemiseks ning ohvrite direktiivi praktikas rakendumise hindamiseks
- restoratiivõiguse meetodite kasutamine kannatanu huvides
- alaealiste erikohtlemise tagamine menetluses ning peale menetlust (kriminaalhooldus, ohvriabi, spetsialiseerumine, koostöö ametkondade vahel);
- alaealiste õiguserikkujate kohtlemise süsteemi reform.

Olukorra analüüs

Kuriteo toime pannud alaealiste puhul on olnud probleemiks vangistuse liigne kasutamine ning noore elukeskkonnas pakutavate tulemuslike karistusalternatiivide puudumine. Noorte puhul kasutatavad programmid ning töömeetodid pole tõendatud mõjuga, liiga vähe on pööratud tähelepanu noore elukeskkonnale ning teguritele, mis hoiavad kriminaalset käitumist alal. Individuaaltöö kõrval pole piisavalt kasutatud võrgustikutöö meetodeid. Noorte õigusrikkujatega töötavate ametnike puhul on probleemiks ka kohatine spetsialiseerumise puudumine ning erikohtlemist toetavate spetsiifiliste erialateadmiste puudus.

Alaealisena kuriteo toime pannud isikute retsidiivsuse vähendamiseks ning noorte kinnistesse asutustesse jõudmise vältimiseks hakati 2015. aastast Eestis rakendama seni kõige ulatuslikumat ja kallimat tõenduspõhist multidimensionaalse pereteraapia (MDFT) ennetusprogrammi. Samuti valmisid 2015. aasta sügiseks erikoolide uute tingimustega hooned Tapal ning Kaagveres, mis võimaldab samuti vähendada alaealiste hoidmist vanglateskkonnas.

Alaealiste toimepandud õiguserikkumistele reageerimine vajab ülevaatamist nii õiguslikust kui praktilisest küljest. Suurendada tuleb süütegusid toime pannud laste endi vastutust toime pandud tegude ja kahju heastamise eest. Seda saab teha, suurendades taastava õiguse meetmete laiemalt kasutusele võtmist ning vähendades trahvide jms alaealisele ebaefektiivsete karistuste osakaalu.

3. Õigusemõistmine ja õiguskaitse

Õigusemõistmise ja õiguskaitse valdkonna eesmärk on tagada kvaliteetne õigusemõistmine mõistliku aja jooksul ning õigusteenuse ning õigusteabe kättesaadavus.

Meede 3.1. Kvaliteetne õigusemõistmine mõistliku aja jooksul

Eesmärk on kohtute tegevuses lähtuda Euroopa Nõukogu (CEPEJ) poolt väljatöötatud vastavatest juhistest.

Meetme eesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/ Programm	ÕIGUSEMÕISTMINE JA ÕIGUSKAITSE					
Meede	Kvaliteetne õigusemõistmine mõistliku aja jooksul					
Positiivne jõudlus kohtuasjade lahendamisel	Kõigis kohtutes ning menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne, mitte üheski maakohtus, halduskohtus ega teises kohtuastme apellatsioonmenetlused ei kesta reeglina kauem kui 365 päeva.	Kõigis kohtutes ja menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne	Kõigis kohtutes ja menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne	Kõigis kohtutes ja menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne	Kõigis kohtutes ja menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne	Kõigis kohtutes ja menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne.
Kohtuasjade lahendamine esimese astme kohtutes maksimaalselt kahe aasta jooksul	90% üldmenetlusajadest, tsiviilasjadest ja haldusajadest lahendatakse ühe aasta jooksul	90% üldmenetlusajadest, tsiviilasjadest ja haldusajadest lahendatakse ühe aasta jooksul	90% üldmenetlusajadest, tsiviilasjadest ja haldusajadest lahendatakse ühe aasta jooksul	90% üldmenetlusajadest, tsiviilasjadest ja haldusajadest lahendatakse ühe aasta jooksul	90% üldmenetlusajadest, tsiviilasjadest ja haldusajadest lahendatakse ühe aasta jooksul	90% üldmenetlusajadest, tsiviilasjadest ja haldusajadest lahendatakse ühe aasta jooksul
	Ühegi kohtuasja menetlus ei kesta kauem kui kaks aastat (va peatatud menetlused ja tagaotsitavad kriminaalmenetlused)	Ühegi kohtuasja menetlus ei kesta kauem kui kaks aastat (va peatatud menetlused ja tagaotsitavad kriminaalmenetlused)	Ühegi kohtuasja menetlus ei kesta kauem kui kaks aastat (va peatatud menetlused ja tagaotsitavad kriminaalmenetlused)	Ühegi kohtuasja menetlus ei kesta kauem kui kaks aastat (va peatatud menetlused ja tagaotsitavad kriminaalmenetlused)	Ühegi kohtuasja menetlus ei kesta kauem kui kaks aastat (va peatatud menetlused ja tagaotsitavad kriminaalmenetlused)	Ühegi kohtuasja menetlus ei kesta kauem kui kaks aastat (va peatatud menetlused ja tagaotsitavad kriminaalmenetlused)

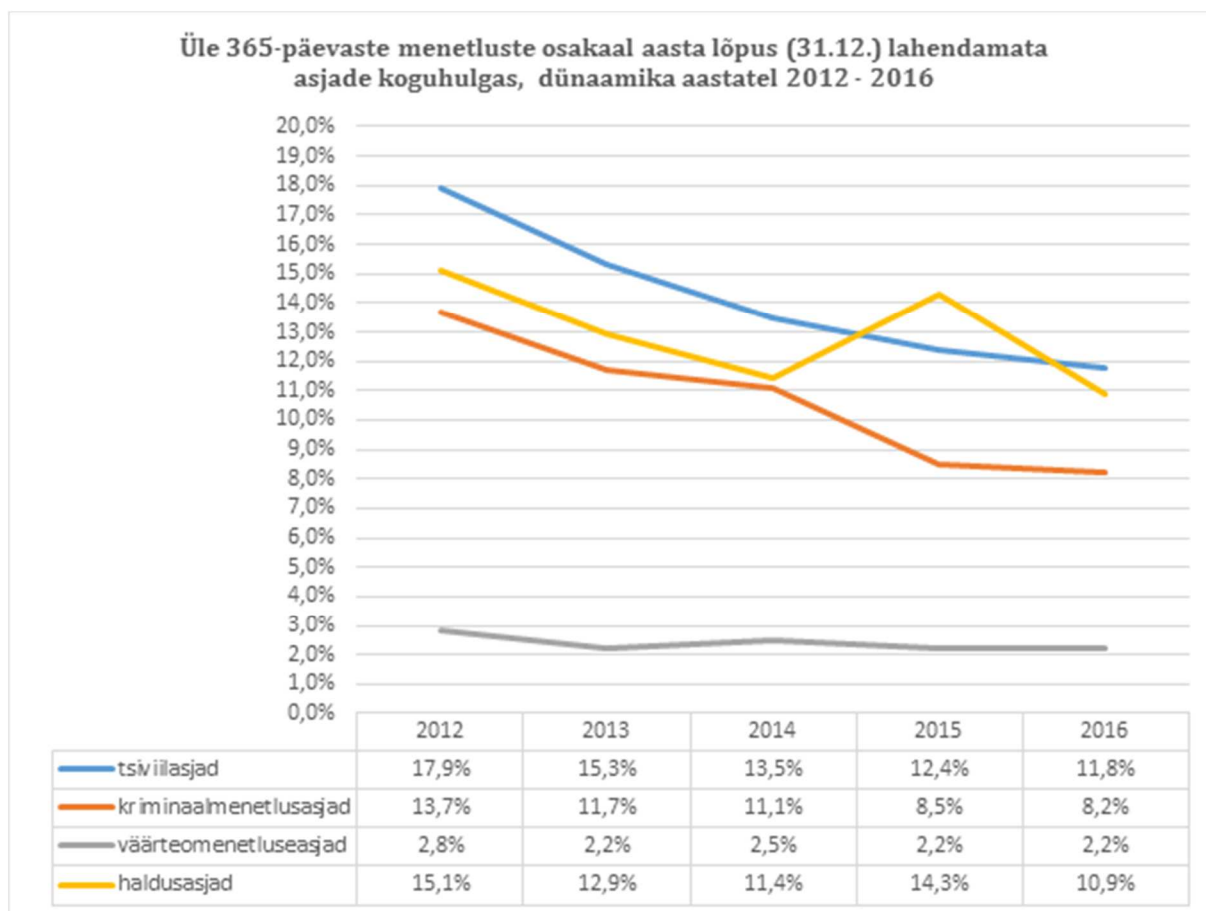
Lihtmenetluses kriminaalasjade ja väärteoasjade lahendamine esimese astme kohtutes poole aasta jooksul	90% lihtmenetluses kriminaalasjadest ja väärteoasjadest lahendatakse poole aasta (180 päeva) jooksul	90% lihtmenetluses kriminaalasjadest ja väärteoasjadest lahendatakse poole aasta (180 päeva) jooksul	90% lihtmenetluses kriminaalasjadest ja väärteoasjadest lahendatakse poole aasta (180 päeva) jooksul	90% lihtmenetluses kriminaalasjadest ja väärteoasjadest lahendatakse poole aasta (180 päeva) jooksul	90% lihtmenetluses kriminaalasjadest ja väärteoasjadest lahendatakse poole aasta (180 päeva) jooksul	90% lihtmenetluses kriminaalasjadest ja väärteoasjadest lahendatakse poole aasta (180 päeva) jooksul
Kohtunike spetsialiseerumise alaealiste menetlusosalistega asjade	Maakohtute tööjaotuskavades on sätestatud põhimõtted alaealiste menetlusosalistega kohtuasjade menetlemiseks	Maakohtute tööjaotuskavades on sätestatud põhimõtted alaealiste menetlusosalistega kohtuasjade menetlemiseks	Maakohtute tööjaotuskavades on sätestatud põhimõtted alaealiste menetlusosalistega kohtuasjade menetlemiseks	Maakohtute tööjaotuskavades on sätestatud põhimõtted alaealiste menetlusosalistega kohtuasjade menetlemiseks	Maakohtute tööjaotuskavades on sätestatud põhimõtted alaealiste menetlusosalistega kohtuasjade menetlemiseks	Maakohtute tööjaotuskavades on sätestatud põhimõtted alaealiste menetlusosalistega kohtuasjade menetlemiseks
Tõhus õigusemõistmine maksekäsu kiirmenetluses	a)75% jooksva aasta menetlustest lahendatud, eelmise aasta jääk 0; b)keskmiselt 90 päevaga avaldus sissetulemist lahendatud c) max 4% lahendamata asjadest vanem kui 150 päeva	a)75% jooksva aasta menetlustest lahendatud, eelmise aasta jääk 0; b)keskmiselt 90 päevaga avaldus sissetulemist lahendatud c) max 4% lahendamata asjadest vanem kui 150 päeva	a)75% jooksva aasta menetlustest lahendatud, eelmise aasta jääk 0; b)keskmiselt 90 päevaga avaldus sissetulemist lahendatud c) max 4% lahendamata asjadest vanem kui 150 päeva	a)75% jooksva aasta menetlustest lahendatud, eelmise aasta jääk 0; b)keskmiselt 90 päevaga avaldus sissetulemist lahendatud c) max 4% lahendamata asjadest vanem kui 150 päeva	a)75% jooksva aasta menetlustest lahendatud, eelmise aasta jääk 0; b)keskmiselt 90 päevaga avaldus sissetulemist lahendatud c) max 4% lahendamata asjadest vanem kui 150 päeva	a)75% jooksva aasta menetlustest lahendatud, eelmise aasta jääk 0; b)keskmiselt 90 päevaga avaldus sissetulemist lahendatud c) max 4% lahendamata asjadest vanem kui 150 päeva

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- kohtute alarahastuse lõpetamine tõhusama õigusemõistmise projekti jätkamiseks kõigis I ja II astme kohtutes;
- kohtujuhtimise ressursikasutuse tõhustamine;
- kohtute tugiteenuste keskuse loomine Ida-Virumaale – eeldab lisarahastust;
- paberivabale menetlusele ülemineminek (sh kohtuistungite protokollide asendamine helisalvestistega);
- Harju Maakohtu uue ja turvalise kohtuhoone avamine;

Olukorra analüüs

Õigusemõistmise tõhustamise projekti üheks eesmärgiks on, et menetlused I astme kohtutes üldjuhul ei kehtaks üle ühe aasta (va asjad, milles menetlus on peatatud või kriminaalasjades, milles kohtualune on tagaotsitav). Siintoodud joonisel on kajastatud pikkade menetluste (üle 365-päevaste) menetluste osakaalu dünaamika aastatel 2012 – 2016:

Märkus* - 2012 – 2014 on kajastatud üle kolme aasta menetluses olnud lahendamata vanade asjade arv. Justiitsministri 11.12.2014.a käskkirja nr 141 alusel loetakse lahendamata vanadeks kohtuasjadeski niisuguseid kohtuasju, milles aruandeaasta alguseks on menetlus maa- või halduskohtus kestnud vähemalt 2 aastat;

Kvaliteetne õigusemõistmine mõistliku aja: Alates 2015.a on tõhusama õigusemõistmise projekt rakendunud täismahus kõigis maa- ja halduskohtutes. Lähtudes kvaliteedijuhtimise põhimõtetest on õigusemõistmisele seatud menetluslikud eesmärgid kõigis kohtutes saavutatud. Kõikides esimese ja teise astme kohtutes on saavutatud mõistlik menetlusaeg keskmiselt. Ilma objektiivsete põhjendusteta ei seisa kohtutes menetlus üheski kohtuasjas. 2016.a lõpus oli lahendamata vanade (I astme kohtus menetluses üle kahe aasta) arv järgmine:

<u>Kohtuasja liik</u>	<u>Vanade lahendamata asjade arv</u> <u>31.12.2016</u>	<u>Osakaal menetluses asjade</u> <u>koguhulgas</u>
<u>Tsiviilasjad</u>	<u>87</u>	<u>1,1%</u>
<u>Kriminaalmenetlusasjad</u>	<u>46</u>	<u>3,4%</u>
<u>Haldusasjad</u>	<u>26</u>	<u>2,8%</u>
<u>Väärteomenetlusasjad</u>	<u>0</u>	<u>0%</u>

Õigusemõistmise alarahastamise lõpetamine: Kohtusüsteem (v.a kohtunikud, kohtunikuabid ja kohtujuristid) on avaliku sektori 2016. aasta palgauuringu järgi jätkuvalt kõige alarahastatum õiguskaitseasutus. Nii näiteks on kohtuistungis sekretärade ja kohtutes töötavate referentide, kes moodustavad ca 30% kõigist kohtutes töötavatest inimestest, palgatase 2016. a palgauuringu andmetel jätkuvalt ca 20-30% madalam (keskmine brutotöötasu alla 800 euro) võrreldes tööjõuturul samaväärset tööd tegevate töötajatega. Alarahastatust süvendab asjaolu, et kohtu personalikulude arvelt kaetakse nii kohtute postikulud kui ka seaduste kohaselt hüvitamisele kuuluvaid kolmandate isikute kulud, milleks on tunnistajate istungil osalemise kulud, pankrotihaldurite kulud, rahvakohtunike, tõlkide, kannatanute, ekspertiisi kulud. Võrreldes 2009. aastaga on nimetatud kulu suurenenud 2,85 korda.

Kohtute kuludele avaldab survet iga-aastaselt suurenev postikulu. Kuigi menetluskulude elektroonilise kättetoimetamise hoogustumise läbi on vähenenud posti teel kätte toimetatavate menetluskulude arv, on postiteenuse hinnatõusu tõttu postikulu viimastel aastatel oluliselt suurenenud.

Kohtute alarahastamise tõttu tuleb kohtute eelarvest igal aastal rohkem eelarvevahendeid planeerida kolmandate isikute kulude ning postikulude kasvust tingitud puudujäägi katmiseks, seda tehakse kohtunike tööjõukulude arvel. Alates 2018. aastast muutub kohtunike palgakulu kandmine riigieelarves arvestuspõhiseks ning selliselt puudujäägi katmine enam võimalik ei ole. Puudujäägi katmiseks tuleb need kulud, mille kandmine ei ole kohtuasutuse otsustada ehk kolmandate isikute kulud ja postikulud, samuti muuta arvestuspõhiseks. Selleks, et kvaliteetse õigusemõistmise jaoks oleks tagatud piisav eelarve, tuleb jätta kohtute eelarve muus osas muutmata, st arvestuspõhised kulud tuleb lisada kohtute eelarvele.

Kohtusüsteemi ressursikasutuse tõhustamine

- Ida-Virumaale kohtute tugiteenuste keskuse loomine

Eeldusel, et reformi läbiviimiseks eraldatakse RES 2018-2021 raames vajalik lisaraha, siis konsolideerime 2018. aastal õigusemõistmist toetavad tegevused kohtute tugiteenuste keskusesse (edaspidi KTK). Seoses Vabariigi Valitsuse prioriteediga tugevdada ja arendada Ida-Virumaad loome KTK just sinna piirkonda. Tööülesannete konsolideerimise eesmärgiks on toetada elektroonilist kohtumenetlust ühest asukohast, mis võimaldab ühtlustada kohtute tööpraktikat kohtuid toetavate funktsionaalsuste osas. Selliselt on võimalik tagada ühetaoline, kiire ja sujuv kohtuasjade menetlejale määramine, lahendite jõustamise protsess ja menetluskulude kättetoimetamine väiksemate kuludega. Konsolideerimise eeliseks on võimalus igal tööloogil koolitada välja spetsialistid ning tagada seeläbi kohtute infosüsteemist edastavate andmete osas parem andmekvaliteet (sh karistusandmete) andmete tarbijatele (nt karistusregister, teised riigi infosüsteemid), mis omakorda tõstab elektroonilise menetluse usaldusväärsust erinevate riigi infosüsteemide vahel ning ka kodanike jaoks avalikus e-toimikus

(AET-s) võimaldades andmete tarbijatel tugineda infosüsteemides olevatele andmetele, ilma paberdokumente üles otsimata. Ühetaoline tööprotsess KTK-s võimaldab omakorda luua elektroonilise kohtumenetluse toetamiseks optimaalsemad lahendused infosüsteemis, mis hoiaksid kokku elektroonilise kohtumenetluse tagamiseks kohtute poolt infosüsteemiliste tegevustele kuluvat aega. Ametikohtade ümber struktureerimisel on plaanis vähendada ka kohtutes menetlusgruppide töökoormust, et võimaldada menetlusgruppidel keskenduda tehnilise ajakuluka töö asemel kohtuasja lahendamise sisulistele küsimustele ja tõsta seeläbi kohtumenetluse kvaliteeti ning läbi kättetoimetamiste konsolideerimisega valdkonna spetsialistidele hoida kokku postikuludid ning tagada senisest kiirema ja läbimõelduma kättetoimetamise protsessi, mis eelduslikult võiks lühendada ka asja lahendamisele kuluvat menetlustähtaegu kohtuasjades, kus menetlus venib probleemsete kättetoimetamiste tõttu. KTK rajamiseks puudub vajalik lisaressurss ning lisaressursi vajadus on kajastatud ka tegevuskavas ning lisataotluste tabelis.

- Paberivabale kohtumenetlusele üleminek:

2014. aasta alguses alustati paberivabale kohtumenetlusele ülemineku projektiga, mille esimese etapina valmis 2015. aasta lõpuks digitaalse kohtutoimiku infosüsteem, mis võimaldab menetlusosalistel ja kohtul tutvuda ning töötada elektroonilise kohtutoimikuga. 2016. aastal testiti lahendust esmalt kohtusüsteemis ning seejärel avaliku e-toimiku vahendusel ka menetlusosaliste hulgas. Aastal 2017 alustatakse pilootprojektiga Tallinna halduskohtus ja Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumis, kus jäetakse loamenetluse asjades pabertoimik moodustamata ning õiguslik tähendus on digitaalsel kohtutoimikul. Projektiga seotud arengueesmärgiks on kaotada hiljemalt 2019. aasta lõpuks tsiviil- ja halduskohtumenetluses õiguslikku tähendust omav pabertoimik ning võimaldada kohtunikul, kohtuametnikul ja menetlusosalisel töötada digitaalse kohtutoimikuga. Paberivabale kohtumenetlusele ülemineku eelduseks on kohtunike kasutuses olevate lauarvutite asendamine sülearvutitega ja täiendava kuvariga. Istungisaalides tuleb luua võimalused asendada istungite protokollimine istungite helisalvestamisega, mis tähendab kohtuteenistujate aja, paberikulu ja postikulu kokkuhoidu.

Kohtuhoonete uuendamine: Seoses vajadusega suurendada Harju Maakohtu kasutuses olevate kohtumajade turvalisust, kaasajastada töötingimusi ja hoida kokku hoonete ülalpidamiskulusid on alustatud Lubja tänavale uue Tallinna kohtumaja rajamist, kuhu on plaanis kolida 2018. aasta keskel. Seoses vajadusega senisest enam eraldada Tartu kohtumajas prokuratuur ja kohtuasutused, suurendada Tartu kohtumajas töökohtade arvu, parandada töötingimusi ja kasutada hoone pinda võimalikult optimaalselt analüüsitakse hetkel ümberehitustöid ja nende maksumust. Seejärel tuleb ümberehitustööd ellu viia.

Meede 3.2. Kohtulike registrite arendamine

Eesmärgiks on hästi toimivad kohtulikud registrid, vajadustele vastavad infosüsteemid ja ajakohastatud õigusloome.

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- kohtulike registrite organisatoorne arendamine saavutamaks hästi toimivad ja efektiivsed registrid;
- kohtulike registrite infosüsteemiline arendamine, sh uue kinnistusraamatu infosüsteemi arendamine ning vajaminevate arenduste tegemine võimaldamaks mitteresidentidel

digitaalse isikutunnistusega registritele juurdepääsu lihtsustamiseks nende asjaajamist kohtulikes registrites (e-residentsuse projekt).

Olukorra analüüs

Registrite organisatoorne optimeerimine: Perioodil 2016-2019 seati eesmärgiks viia läbi registrite organisatoorne arendamine. Selle eesmärkideks olid: 1) minna üle täisdigitaalsele registripidamisele; 2) ametikohtade arvu vähendamine registrite organisatsioonis kuni 70-80 ametikoha võrra; 3) Tallinnas Pärnu mnt 142 Tondi ärimajas asuva kalli üüripinna asendamine. Nimetatud kolm eesmärki on 2016. a lõpuga saavutatud. Lisaks on läbiviidavate muudatuste tulemusel tõstetud registrites töötavate ametnike palku.

Perioodil 2018-2021 jätkatakse registrite töö tõhustamisega. Eesisevad tööd hõlmavad endas nii infosüsteemilisi võimalusi tööprotsesside tõhustamiseks kui ka organisatoorseid muudatusi, näiteks registrite väljatrükkide ja toimikuga tutvumise korra võimalikud muudatused. Planeeritud muudatuste tulemusena viiakse registrite toimikudokumentidega tutvumine ning väljatrükkide saamine notarite pädevusse, ühtlasi püütakse suurendada veebiteenuste tarbimise osakaalu. Muudatuste raames suletakse registrite kantseleides klientide vastuvõtt ning selle tulemusena on võimalik suunata senised kantselei töötajad muule tööle. Inimeste jaoks ei muutu registriteenus vähem kättesaadavaks, kuna kantselei funktsioonid lähevad üle notaritele, kelle võrk on palju laiem võrreldes seniste kantseleidega.

Registrite töö tõhustamiseks püütakse kasutada ka infosüsteemilisi võimalusi. Eesmärgiks on 2020. aastaks valmis saada uus kinnistusraamatu infosüsteem, mis vastab registritöötajate vajadustele, on mugav ja tõhus tööriist menetluste läbiviimiseks. Samuti püütakse jätkuvalt tõhustada ka seniseid infosüsteeme ning mugandada ja tõhustada neid vastavalt menetlejate vajadustele, kuid ka vastavalt ühiskonna ja klientide ootustele.

Meede 3.3. Õigusteenuste kättesaadavuse tagamine

Meetme eesmärgiks on kodanike põhiõiguste realiseerimise tagamiseks luua mõistlik juurdepääs kvaliteetsele õigusabile ja teenusele.

Meetme eesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond/Program m	ÕIGUSEMÕISTMINE JA ÕIGUSKAITSE							
Meede	Õigusteenuste kättesaadavuse tagamine							
Ametis olevate vandetõlkide arv	34	47	77	82	86	90	94	98

Riigi õigusabi osutama hakkavad uued advokaadid					5	5	5	5
Riigi õigusabi määramiste arv	1611 0	15650	15400	15150	14700	14300	14000	13700
Esmatasandi õigusnõu saanud inimeste arv	3552	4366	4400	6000	8000	10000	12000	13000
Eesti- ja venekeelse Jurist Aitab portaali külastamiste arv		96953	12000 0	14000 0	16000 0	190000	210000	230000
Täitemenetluse keskmine menetlusaeg avalik-õiguslikes nõuetes	722		690	650	540	460	360	360
Täitemenetluse keskmine menetlusaeg era-õiguslikes nõuetes	1644		1520	1450	1250	1050	820	820

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- vandetõlgi teenuse arendamine;
- notari teenuse arendamine;
- täitemenetluse efektiivsuse ja tulemuslikkuse tõstmine;
- riigi õigusabi kvaliteedi tõstmine, noorte advokaatide süsteemi kaasamine ja õigusnõustamise kättesaadavuse parandamine.

Olukorra analüüs

Notariaadi tulemuslikkuse tõstmine: aastal 2018 anname notarite pädevusse notari toimingutega seotud registrikannete tegemise (abieluvararegistri osas). Siiani on kannete tegemine olnud kohtulike registrite ülesandeks. Eesmärgiks on muuta teenus tarbija jaoks kiiremaks, terviklikumaks ja mugavamaks ning vältida olukorda, kus inimene või ettevõtte peab sama toimingu tegemiseks pöörduma lisaks notarile veel registripidaja poole. Notar saab registrikande teha otse ja vahetult, kuna tegemist on usaldusväärse ja riigi poolt kontrollitud vaba õiguselukutse esindajaga. Lihtsustame aastatel 2018 - 2021 tehingute tegemist ja dokumendisuhtlust välisriigist. Loome notariaalse tõestamise alavormi, digitaalne tõestamine. Digitaalne tõestamine on notariaaltoiming, mille puhul notar ei kohtu kliendiga samal ajal ühes ruumis viibides, vaid notar ja klient kontakteeruvad elektroonilise audiovisuaalse kanali kaudu.

Õigustõlke korraldus: 2015. aastal jõustus vandetõlgi seaduse muudatus, millega viiakse ametlike dokumentide tõlkimine tõlkesuunal eesti keelest võõrkeelde vandetõlkide ainupädevusse alates 2015. aastast ning tõlkesuunal võõrkeelest eesti keelde alates 2020. aastast. 2014. aastal tehti kokku 27 665 ametlikku tõlget, millest vandetõlgi juures 35% ja notarite juures 65%. Võib prognoosida, et 2021. aastaks tõuseb vandetõlgi juures tehtavate tõlgete arv vähemalt 2 korda. Muudatuse rakendamise toetamiseks on vaja korraldada kuni 2021. aastani vähemalt kolm vandetõlgi eksamit igal aastal ning vajadusel koolitada vandetõlgi kandidaate. Eksamite korraldamisel tuleb eelistada uusi võõrkeeli ning neid võõrkeeli, kus tegutsevate vandetõlkide arv on kõige väiksem või kus vajadus on kõige suurem. Ametlik tõlketeenus tagab kvaliteetsema õigusabi, ning vandetõlk, kes tagab avalike dokumentide ametlikke tõlkeid, võimaldab tagada õiguskindlust läbi avalike dokumentide tõlgete rahvusvahelise liikumise.

Täitesüsteemi arendamine: eesmärgiks on õigusloomeliste lahenduste väljatöötamine täitemenetluse efektiivsuse ja tulemuslikkuse ning samuti ameti jätkusuutlikkuse tagamiseks. Vajalik on analüüsida kohtutäiturite tasustamist tervikuna, so tasustamise süsteemi.

2014. aastal oli keskmine täitemenetluse menetlusaeg avalik-õiguslikes nõuetes 722 päeva ning eraõiguslikes nõuetes 1644 päeva. Eesti oli 2014. aastal Euroopa Liidus viimasel kohal täitemenetluse keskmise menetlusaja osas. Ülal märgitud muudatuste tulemusena peab keskmine menetlusaeg täitemenetluses lühenema 2021. aasta lõpuks vähemalt kaks korda.

Õigusabi kättesaadavus: Eestis on suur hulk inimesi, kelle sissetulek ei võimalda neil kvaliteetset õigusteenust hankida. Seega puudub olulisel osal elanikkonnast juurdepääs kvaliteetsele õigusteenusele. Olukorra parandamiseks on riik loonud riigi õigusabi süsteemi, mida rahastatakse riigieelarvest. Samas on valdkonna alarahastamine toonud kaasa mitmeid probleeme, nagu nt noorte advokaatide vähenemine huvi riigi õigusabi teenuse osutamise vastu, rahulolematuse õigusabi kvaliteedi osas jm. Valdkond ei ole atraktiivne ning noorte advokaatide väljaõppeks oleks tarvis kogunud mentoreid. Täna on keeruline tagada vajalikku järelkasvu ja valdkonna jätkusuutlikkust. Seega vajame valdkonna arenguteks tingimuste loomiseks täiendavaid rahalisi vahendeid, mis võimaldaks tasustada õigusabi osutavaid advokaate õiglasemalt, st vähendada tasustamiseks kehtestatud piiranguid tundidele jm. Selleks aga paraku rahaline kate puudub. Vajaksime valdkonda lisarahastust u 10% tänasest eelarvest (hetkel eelarve u 4,0 miljonit eurot) aastas ja seda mitmel järjestikusel eelarveaastal.

Esmatasandi õigusnõustamise konkursi võitja ja ministeeriumi teavitustöö ja portaali uute aktuaalsete teemade lisamine peaksid tooma kaasa portaali külastatavuse tõusu, mis läbi kasvab inimeste õigusteadlikkust. Portaalist võiks kujuneda välja õigusabi vajavate inimeste kontaktpunkt, kustkohast esmast õigusalast teavet hankida. Esmatasandi õigusabi osutamiseks saadi 2017. aastaks täiendavaid rahalisi vahendeid. Samas on keeruline prognoosida õigusabi tegelikku vajadust, so abi saada soovivate inimeste arvu. Seega võib juhtuda, et eelarvevahenditest ei jätku aasta lõpuni planeeritud õigusabimahtude eest tasustamiseks.

Meede 3.4. Õigusteabe kättesaadavus

Eesmärk on tagada õigusteabe integreeritud, lihtsalt ja kiirelt ajakohases seisus kättesaadav.

Meetme eesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond /Programm	ÕIGUSEMÕISTMINE JA ÕIGUSKAITSE							
Meede	Õigusteabe kättesaadavus							
Ametlike Teadaannete kasutajate rahulolu		94,4 % kasutaja -test rahul või pigem rahul	ei ole muutunud võrreldes 2015. aastaga	vähemalt 90% kasutaja -test rahul või pigem rahul	vähemalt 90% kasutaja -test rahul või pigem rahul	vähemalt 90% kasutaja -test rahul	vähemalt 90% kasutaja -test rahul	vähemalt 90% kasutajate st rahul või pigem rahul
Riigi Teataja kasutajate rahulolu	96,94% kasutajatest rahul	97,3% kasutaja -test rahul või	üle 90% kasutaja -test on rahul	vähemalt 90% kasutaja -test	vähemalt 90% kasutaja -test	vähemalt 90% kasutaja -test rahul	vähemalt 90% kasutaja -test rahul	vähemalt 90% kasutajate st rahul

	või pigem rahul	pigem rahul	või pigem rahul	rahul või pigem rahul	rahul või pigem rahul	või pigem rahul	või pigem rahul	või pigem rahul
--	-----------------	-------------	-----------------	-----------------------	-----------------------	-----------------	-----------------	-----------------

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- kohtuteabe sidumine Riigi Teatajas avaldatud aktidega, Euroopa Liidu standardi ECLI kohtuteabe avaandmetena kättesaadavaks tegemiseks kasutusele võetud;
- Koostöös kasutajagruppidega on parandatud Riigi Teataja kasutusmugavust, muuhulgas kasutusele võetud uuendatud visuaal, nägemispuudega inimeste juurdepääsuvõimalused ja uuendused mobiilsete vahendite tarvis
- uue infosüsteemi võimaluste ärakasutamiseks on vajalik Ametlike Teadaannetega seotud regulatsiooni uuendamine ja vastava seaduseelnõu väljatöötamine, muuhulgas haldusmenetluse elektroonilise ja avaliku kättetoimetamise ning avalike ülesannete käigus loodavate teadaannete koondamiseks 2018. aastal Ametlikesse Teadaannetesse;
- Ametlike Teadaannete kasutuselevõtmine EL ühtse maksejõuetusregistri osana.
- Eesti seaduste järjepidev ja süsteemne tõlkimine inglise keelde justiitsministeeriumi vastutusel rahvusvahelise konkurentsivõime ja ärikeskkonna läbipaistvuse huvides;
- tõlketerminite koondamine ja kaasajastamine;
- õigusteabe kättesaadavuse võimaluste tutvustamine erinevatele sihtrühmadele (vabad elukutsed, ühiskonna - ja kodanikuõiguse õpetajad, ajakirjanikud jm);
- seaduste tõlkimiseks ettenähtud vahendite koondamine justiitsministeeriumi eelarvesse.

Olukorra analüüs

Oleme seadnud endale eesmärgiks hoida aastatel 2016 kuni 2019 seni inglise keelde tõlgitud seadused ajakohases seisus ning soovime korraldada muudatuste tõlkimise, samuti tõlgete terviktekstide redaktsioonid avaldada ühe kuu jooksul muudatuse avaldamisest Riigi Teatajas. Selle sujuvaks korraldamiseks on mõistlik koondada erinevate ministeeriumite eelarves olevad õigusaktide tõlkimiseks ettenähtud vahendid justiitsministeeriumi eelarvesse alates 2018. eelarveaastast.

Hoolimata vandetõlkide poolt kõigi seaduste kiiresti ja hea kvaliteediga tõlkimisest, on välja tulnud terminite väärtõlkeid. See on põhjustatud eelkõige ühilduva tõlketarkvara, ühtse ja taaskasutamist võimaldava tõlkemälu puudumisest ning terminibaasi ESTERM puudulikust täiendamisest. Adekvaatse õigusterminite baasi puudumine takistab Eesti osalemist Euroopa Liidu terminibaaside integratsiooniprojektides (näiteks Legivoc). Nende probleemide lahendamiseks oleks tagada uute terminite kaasajastamine ESTERMIS ja uute innovaatiliste masintõlke võimaluste ja ühtse tõlkemälu kasutuselevõtmine. Probleemi lahendamine on võimalik parema koordineerimise kaudu tagada ajakohaste terminite jõudmine ESTERMi ja uute innovaatiliste lahenduste leidmine ning pilootprojektide läbiviimine.

Kohtulahendite andmebaasi sidumine Riigi Teatajaga: Õiguskorra selguse ja õigusteadlikkuse kasvatamiseks oleme seadnud eesmärgiks integreerida hiljemalt 2018. aastal Riigi Teataja ja kohtuinfosüsteemi KIS2 andmed, sh seome Riigikohtu lahendid asjaomaste seaduste sätetega. Samuti rakendatakse kohtulahenditele avaandmete nõuete rakendamiseks Euroopa Liidu standardit ECLI.

Uue Ametlike Teadaannete Infosüsteemi kasutusvõimaluste juurutamine: Ametlike Teadaannete Infosüsteemi kasutuselevõtmisega tuleb tagada võimalikult suur kasutajamugavus, automatiseeritus, andmete taaskasutamine ja parem isikuandmete kaitse. Samuti

eesmärgipärane isiku teavitamine avalike ülesannete käigus antavatest teadaannetest, sh dokumentide isikutele kätte toimetamine. Uue infosüsteemi võimaluste ärakasutamiseks on vajalik Ametlike Teadaannetega seotud regulatsiooni uuendamine ja vastava seaduseelnõu väljatöötamine, muuhulgas haldusmenetluse elektroonilise ja avaliku kätte toimetamise ning avalike ülesannete käigus loodavate teadaannete koondamiseks 2018. aastal Ametlikesse Teadaannetesse. Vajalikud on arendustööd Ametlike Teadaannete kui ühtse EL maksejõetusregistri osa kasutuselevõtmiseks. Kuna EL ühtse maksejõetusregistri andmevahetuseks on enamik andmeid praegu Ametlike Teadaannete infosüsteemist kättesaadavad, siis on võimalik kulude kokkuhoid uue eraldiseisva registri kasutuselevõtmisest loobumisega.

Meede 3.5. Konkurentsi järelevalve

Eesmärgiks on Konkurentsiameti sõltumatus ja maksimaalne tõhusus järelevalve läbiviimisel.

Meetme eesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmiste mõõdikutega:

Aasta	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Alavaldkond /Programm	ÕIGUSEMÕISTMINE JA ÕIGUSKAITSE						
Meede	Konkurentsi järelevalve						
Hinnamenetluse kestus	3 - 12 kuud	3 - 12 kuud	3 - 12 kuud	3 - 12 kuud	3 - 12 kuud	3 - 12 kuud	3 - 12 kuud

Justiitsministeeriumi valitsemisala peamised planeeritud tegevused aastateks 2018-2021:

- Hinnaregulatsiooni tugevdamine erinevate sektorite lõikes, eeldusel, et valitsuses otsustatakse riigiettevõtete restruktureerimine ja börsile viimine. Töötada välja uus hinnaregulatsiooni mudel eesmärgiga kaitsta tarbijaid monopolide eest.
- 2016-2019. aastatel jõustuvate Euroopa Liidu elektri võrgueeskirjadega kaasnevad Konkurentsiametile ülesanded energiaturgude reguleerimisel ja järelevalve teostamisel. Uute ja täiendavate ülesannete kasutuselevõtu tulemusena eksisteerib korralikult toimiv ja konkurentsivõimeline Euroopa Liidu elektriturg.

Olukorra ülevaade

Konkurentsiameti tegevus jaguneb üldiselt kaheks: konkurentsiseaduse alusel teostatav konkurentsi järelevalve ning eriseaduste (nt kaugkütteseadus, elektrituruseadus, ühisveevärgi ja kanalisatsiooniseadus jt) alusel teostatav hinnaregulatsioon reguleeritud turgudel tegutsevate ettevõtete, loomulike monopolide, teenuste hindade osas.

Eesti Konkurentsiamet erineb teiste liikmesriikide konkurentsi järelevalve asutustest selle poolest, et ühes asutuses on koondatud nii konkurentsi järelevalve, kui ka hinnaregulatsioon. Paljudes teistes liikmesriikides on hinnaregulatsioon eraldiseisva pädeva organi ülesandeks. Konkurentsiameti personalist ja tegevuste mahust moodustab konkurentsi järelevalve ca 34% ning hinnaregulatsioon ca 55%, ülejäänud personal katab ameti tugifunktsioone.

Euroopa Liidu õigusest tulenevate ülesannete täitmiseks on oluline ja vajalik tagada Konkurentsiameti sõltumatus ja maksimaalne tõhusus järelevalve läbiviimisel. Arvestades ameti poolt täidetavaid duaalseid ülesandeid ning suhteliselt väikest ametikohtade arvu, tuleb järelevalve tõhususe edendamiseks leida uusi tehnoloogilisi lahendusi, mis võimaldaksid suurendada haldusmenetluse kiirust.

4. Okupatsioonirežiimide poolt tekitatud kahju teadvustamine

Justiitsministeeriumi üheks ülesandeks on tegeleda okupatsioonirežiimide repressiivpoliitika uurimisega ja represseeritute mälestuse jäädvustamisega.

Justiitsministeeriumi peamised planeeritud tegevused selles valdkonnas aastateks 2018-2021 on järgmised:

- Kommunismiohvrite memoriaali rajamine Maarjamäele.
- Rahvusvahelise kommunismikuritegude uurimiskeskuse loomine.

Olukorra ülevaade

Vabariigi Valitsus on võtnud endale ülesande rajada 2018. aastaks Maarjamäele kommunismiohvrite memoriaal ja ohvitseride mälestusmärk. Valitsuse tasandil vastutab memoriaali rajamise eest Justiitsministeerium, praktilise elluviimise eest Riigi Kinnisvara AS.

Riigi Kinnisvara AS kuulutas 24.03.2016 välja ideekonkursi eesmärgiga leida sobivaim lahendus kommunismiohvrite memoriaali ja ohvitseride mälestusmärgi rajamiseks. Konkursi tingimustele vastanud kaheteistkümne kavandi hulgast tunnistati žürii poolt konsensuslikult esikoha vääriliseks Arhitektuuribüroo JVR OÜ ideelahendus märgusõnaga „TEEKOND“. Käesolevaks ajaks on memoriaali projekteerimistööd lõppfaasis.

2016. a suvel moodustati justiitsminister käskkirjaga töörühm, mille ülesandeks on rahvusvahelise kommunismikuritegude uurimise keskuse loomiseks tegevuste koordineerimine, keskuse kontseptsiooni loomine ning selle tegevuse planeerimine. Keskuse eesmärgiks oleks kommunistlike režiimide poolt toimepandud inimsusvastaste kuritegude uurimine, avalikustamine ja teadvustamine uurimistöo ja haridustegevuse ja teadvustamine rahvusvahelisel tasandil. Perspektiivis luuakse uurimiskeskuse juurde kommunistliku terrorismi muuseum, mille väljapanek tutvustab kommunistliku liikumise ajalugu, kommunistlike režiimide sündi, arengulugu ja langust.

5. Organisatsiooni arendamine

Organisatsiooni arendamisel lähtume justiitsministeeriumis eelmistes peatükkides kirjeldatud õigus- ja kriminaalpoliitika ning õigusemõistmise ja õiguskaitse alavaldkonna eesmärkidest, teistest valdkonna arengut suunavatest arengukavadest ja strateegilistest dokumentidest ning OECD riigivalitsemise raporti rakendamise tegevuskavast. Nii justiitsministeeriumis kui ka riigis laiemalt peab kasvama poliitikakujundamise võimekus, huvigruppide kaasamine ja erinevate osapoolte koostöö. Poliitikakujundamise valikuid tehes tuleb silmas pidada, et halduskoormus kodanike ja ettevõtete jaoks ei tõuseks ning valitsemine muutuks tõhusamaks, pidades sealjuures silmas, et sellega ei kaasneks riigilt palka saavate töötajate osakaalu suurenemine tööealisest elanikkonnast. Samal ajal ei tohi avalike teenuste kvaliteet langeda ega kättesaadavus halveneda.

Nendest eesmärkidest lähtuvalt keskendume organisatsiooni arendamisel järgmisel perioodil riigireformi eesmärkide saavutamisele ning e-lahenduste arendamisele ja juhtimisele justiitsvaldkonna infokommunikatsiooni ja -tehnoloogia alal.

Riigireform

Vabariigi Valitsus on seadnud eesmärgiks läbi viia riigivalitsemise reform, et kujundada riigi halduskorraldus selliseks, et see võimaldaks pakkuda inimestele häid avalikke teenuseid. Riigireformi tulemusena soovitakse saavutada mõjusam ja tõhusam riigi ülesannete täitmine ning kvaliteetsem avalike teenuste pakkumine, samuti vähendada valitsussektori kulutusi ja töötajate arvu ning saavutada valitsussektori paindlikum ja vähem bürokraatlikum töökorraldus. Seame eesmärgiks leida justiitsministeeriumis ja valitsemisalas võimalused sisulisteks reformideks (ülesannete liitmine, dubleerivate tegevuste kaotamine, ülesannete delegeerimine era- või kolmandale sektorile jmt), mis võimaldaks vähendada igal aastal haldusala töötajate arvu. Töötajate arvu vähendamise otsused teeme tuginedes ülesannete sisulisele analüüsile, mille raames kaalume ka võimalusi funktsioonide ja asutuste pealinnast väljaviimiseks (sh lähtudes Ida-Viru tegevuskavas toodud eesmärkidest).

Infokommunikatsiooni ja -tehnoloogia arendamine ja juhtimine justiitsvaldkonnas

Elanikkonna vananemine ja sellest tingitud tööealise elanikkonna suhtarvu vähenemine tähendab ka justiitsministeeriumi jaoks, et ressursse tuleb efektiivsemalt jagada ning töö peab olema tõhusam, samas kui teenistujate arv kahaneb.

Kulude kokkuhoiuks ja halduskoormuse vähendamiseks arendame riigile info- ja kommunikatsioonitehnoloogilisi (IKT) võimalusi, mis aitaksid lõppkokkuvõttes vähema rahaga saada paremaid õigusteenuseid, suurendada elanikkonna õiguskindlust ning tõsta haldusefektiivsust. Liigume edasi IKT teenuste konsolideerimisega ning üha laiemaulatuslikult ühtsete IKT teenuste pakkumisega ka haldusala välistele asutustele. Eesmärgiga toetada Ida-Virumaa arengut alustame alates 2017. aastast IT-abi teenuse järk-järgulise üleviimisega Ida-Virumaale.

IKT järjepideva arengu tagamiseks ning eesmärkide saavutamiseks lähtume IKT alaste otsuste tegemisel IKT arengukavast. Ministeeriumiüleselt on esmaseks prioriteediks IKT projektid, millega hoitakse ära oluline kahju (kogu justiitsvaldkonna IKT talituspidevuse säilitamisele ning edasisele arengule), mis on vajalikud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi elluviimiseks, õigusaktide rakendamiseks või mille elluviimisel on saavutatav kõige suurem majanduslik kasu ning kokkuvõid.

Üheks valdkonna oluliseks eesmärgiks on jätkata aastatel 2018-2021 valdkonnapõhise IKT eelarvestamise ja juhtimise juurutamist. Muudame IKT valdkondlike otsuste osaks, mis peaks tagama läbipaistvama IKT eelarve juhtimise ning võimaldama selgemat ning suunatumat arengut valdkondade endi vastutusalades, muutes IT-lahenduste arengud üheks osaks valdkonna arengust tervikuna. Kogu IKT eelarve saab olema jaotatud 6 valdkonna vahel – nendeks on kriminaalpoliitika, õiguspoliitika, justiitshalduspoliitika, vanglad, JM ja RIK. Suuremad investeeringud peavad olema hästi ettevalmistatud ja investeerimisvajadus põhjalikult kaalutud. Selle tagamiseks rakendatakse uut protsessipõhist infotehnoloogia juhtimise, planeerimise ja haldamise korda.